

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mark Kogoj

Vpliv strategije pametne moči na mednarodni mir in varnost –
kritika koncepta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mark Kogoj

Mentor: doc. dr. Uroš Svete

Vpliv strategije pametne moči na mednarodni mir in varnost –
kritika koncepta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju za strokovno pomoč in nasvete pri izdelavi diplomskega dela.

*Posebno se zahvaljujem staršem za potrpljenje, podporo in neomajno vero v moje
zmogljivosti skozi vsa leta.*

Zahvaljujem se tudi sošolkam in sošolcem, ki so pomagali narediti študijska leta boljša.

Vpliv strategije pametne moči na mednarodni mir in varnost – kritika koncepta

Koncept pametne moči se ponuja kot nov pojem v mednarodnih odnosih in alternativa ameriški zunanji politiki, ki je v preteklosti pogosto temeljila na uporabi sile. Številne vojne, kot so vietnamska, afganistanska in iraška so pokazale, da samo trda moč ne zadostuje za doseg ciljev vojaških posredovanj. Pametna moč predstavlja kombinacijo trde in mehke moči, pri čemer se akter, ki jo izvaja, zavzema za doseganje lastnih interesov bolj s sodelovanjem, kot pa s prisilo. Pri tem igrajo elementi mehke moči ključno vlogo, saj je za uveljavitev lastnih interesov potrebno prepričati ciljnega akterja v koristnost določene politike. Doseganje ciljev brez vojaške ali ekonomske moči narekuje strategije, ki koristijo ne le izvajalcu, temveč tudi ciljnemu akterju. Koncept je nastal na podlagi analize političnih odnosov med vplivnimi akterji svetovne politike ter na podlagi proučevanja ekonomskih in političnih procesov med hladno vojno in po njej. Cilj diplomske naloge je preučiti učinek uporabe pametne moči na uresničevanje nacionalnih interesov držav, ter vpliv strategije pametne moči na mednarodni mir in varnost.

Ključne besede:

pametna moč, mehka moč, vojaška moč, ekonomska moč, mednarodna varnost

Smart power strategy and its effect on the international peace and security – the concept critique

The concept of smart power is a new term in the international relations and a new alternative to American foreign policy, which was often based on force in the past. Numerous wars like Vietnamese, Afghan and Iraqi have shown that use of only hard power is not enough to reach the goal of military intervention. Smart power presents the combination of hard and soft power, while an actor is chasing its interests with cooperation rather than coercion. The elements of soft power are playing a key role, because we need to persuade a target in the usefulness of certain policy if we want to assert our interests. Fulfilling of goals without using a military or economic power dictates a strategy, which doesn't benefit only the performing actor, but also the target state. The concept of smart power was built upon economic and political process studies, which took place during the cold war and after it. The objective of this degree paper is to study the effects of smart power strategy on the fulfilment of national interests and its influence on the international peace and security.

Key words:

smart power, soft power, military power, economic power, international security

Kazalo

1	UVOD.....	6
2	METODOLOŠKI OKVIR.....	7
2.1	CILJI IN PREDMET PROUČEVANJA.....	7
2.2	RAZISKOVALNO VPRAŠANJE.....	7
2.3	METODOLOŠKI PRISTOP.....	7
3	OPREDELITEV POJMOV.....	8
3.1	ASIMETRIJA.....	8
3.2	USPEŠNOST IN UČINKOVITOST.....	8
4	MOČ V MEDNARODNIH ODNOSIH.....	9
4.1	TRIJE VIDIKI MOČI V ODNOSIH.....	10
5	SODOBNO VARNOSTNO OKOLJE.....	12
6	VOJAŠKA MOČ.....	15
6.1	NOVA OBLIKA SODOBNE VOJNE.....	17
6.2	VPLIV VOJAŠKE MOČI NA VEDENJSKE VZORCE MEDNARODNIH SUBJEKTOV.....	18
7	EKONOMSKA MOČ.....	20
7.1	EKONOMSKA SOODVISNOST DRŽAV.....	20
7.2	SANKCIJE KOT SREDSTVO EKONOMSKE MOČI.....	22
8	MEHKA MOČ.....	25
8.1	VPLIV MEHKE MOČI NA VEDENJSKE VZORCE MEDNARODNIH SUBJEKTOV.....	27
8.2	NEPOSREDNI IN POSREDNI MODEL UPORABE MEHKE MOČI.....	29
8.3	JAVNA DIPLOMACIJA KOT SREDSTVO MEHKE MOČI.....	29
9	PAMETNA MOČ.....	32
10	DIFUZIJA MOČI IN INFORMACIJSKA REVOLUCIJA.....	36
11	ZAKLJUČEK.....	38
12	LITERATURA.....	42

1 UVOD

Po 2. svetovni vojni je bil svet razdeljen na dva dela. Oboroževalna tekma je pripeljala do nakopičenja tolikšne količine jedrskega orožja, da bi nekonvencionalni spopad med zahodom in vzhodom povzročil uničenje sveta. Različni teoretiki in geopolitiki so napovedovali, da bo tovrstna delitev sveta trajala stoletja. Vendar se je nasprotno temu blokovska delitev končala leta 1991 z razpadom Sovjetske zveze. Konec hladne vojne je pomenil začetek intenzivne globalizacije, s pozitivnimi in negativnimi posledicami. Na področju varnosti pa je pomenil upad percepcije vojaške ogroženosti in porast percepcije ogroženosti na drugih področjih varnosti. Skladno s prestrukturiranjem mednarodne skupnosti in spremembo varnostnega okolja se je pojavila potreba po novih geopolitičnih strategijah, ki bi državam omogočale uspešno preživetje v novem svetu. Koncept pametne moči, ki ga bom proučeval v diplomskem delu, je nastal kot posledica napačnih zunanje političnih odločitev ZDA v preteklosti ter želje po ohranitvi ameriškega dominantnega položaja v svetovni politiki. Koncept temelji na proučevanju moči v mednarodnih odnosih, ter integraciji virov trde in mehke moči v enotno strategijo. Pametna moč kombinira prisilno naravo trde moči s privlačnostjo mehke moči. Z učinki javne diplomacije ter učinki promocije kulture in političnih vrednot poskuša dopolniti vojaško in ekonomsko moč. Koncept je nastal na podlagi analize političnih odnosov med vplivnimi akterji svetovne politike ter na podlagi proučevanja ekonomskih in političnih procesov med hladno vojno in po njej. Poleg analiz iz preteklih obdobij vključuje še analize varnostnega okolja ter trende uporabe vojaške, ekonomske in pametne moči v zadnjih dveh desetletjih.

Temo za diplomsko delo sem izbral predvsem zato, ker do zdaj v slovenščini še ni napisanega nobenega dela, ki bi proučevalo vplive strategije pametne moči na mednarodni mir in varnost. Poleg tega je tema zanimiva, ker skuša napovedati svetovno geopolitično dogajanje v prihodnosti. Osebna varnost je kot temeljna vrednota posameznika odvisna od državne varnosti in varnosti na nadnacionalni ravni. Zato je ključnega pomena, da človek v okviru svojih zmožnosti vpliva na varnost na višjih ravneh.

V diplomskem delu bom obravnaval posamezne oblike moči v mednarodnih odnosih. Po poglavjih bodo analizirana področja vojaške, ekonomske in mehke moči ter njihova integracija v enotno strategijo. Sledil bom postavljenemu raziskovalnemu vprašanju in skušal ugotoviti, ali obstajajo povezave med strategijo pametne moči in mednarodno varnostjo. Teoretska izhodišča bodo vsebovala empirične utemeljitve med besedilom.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 CILJI IN PREDMET PROUČEVANJA

V diplomskem delu sem proučeval vpliv strategije pametne moči na mednarodni mir in varnost. Strategijo pametne moči sem obravnaval kritično ter poskušal ovrednotiti njeno uporabo in učinke na globalno varnostno okolje. Pri tem sem se osredotočili na proučevanje pametne moči, kot strategije nacionalnih držav in drugih akterjev mednarodne politike. Moč v mednarodnih odnosih sem obravnaval po posameznih komponentah t. i. trde in mehke moči ter ugotavljal, na kakšen način vplivajo na vedenjske vzorce mednarodnih subjektov.

Cilj diplomske naloge je preučiti učinek uporabe strategije pametne moči na uresničevanje nacionalnih interesov držav in drugih akterjev mednarodne skupnosti ter njegov vpliv na mednarodni mir in varnost.

2.2 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Za proučevanje dane problematike sem si postavili naslednje raziskovalno vprašanje: Ali omogoča uporaba strategije pametne moči uspešnejše uresničevanje nacionalnih interesov držav ter zmanjšuje ogrožanje mednarodnega miru in varnosti s strani držav?

2.3 METODOLOŠKI PRISTOP

Pri poučevanju izbrane teme sem uporabil analitično, sintetično in historicistično metodo. Z njimi sem proučeval primarne in sekundarne vire.

Analitično metodo sem uporabil za razčlenitev teorije na posamezne dele. S historicistično metodo sem iskal ustrezne dogodke in primere vedenja iz preteklosti. S sintetično metodo pa sem spajal primere iz preteklosti s posameznimi analitično razčlenjenimi deli besedila.

3 OPREDELITEV POJMOV

3.1 ASIMETRIJA

Asimetrija je pojem, ki predstavlja odgovor na premoč ali prevlado v kvantitativnem ali kvalitativnem pomenu. Asimetrija se v različnih oblikah pojavlja na nacionalno-varnostnem področju. Pojem se je intenzivno uporabljal od konca prejšnjega stoletja. Poglavitna lastnost asimetrije je ta, da ne priznava omejitve ter stavi na faktorje presenečenja in vplivanja. Prav neomejenost v kombinaciji z inovativnostjo in prilagodljivostjo pa vzbuja skrb, še posebej ko gre za nacionalno-varnostno področje (Svete in drugi 2011, 7–8).

Asimetrija postavlja vedno nove izzive tako za uporabnike kot tudi tiste, ki se želijo pred njo ubraniti. Asimetrija skuša s čim manjšimi vložki priti do čim večjih rezultatov, tako da vire uporablja tam, kjer je najmanj pričakovano (Svete in drugi 2011, 7–8).

3.2 USPEŠNOST IN UČINKOVITOST

Uspešnost se nanaša na subjektivno oceno. Uspešnost nam pove, v kolikšni meri so bili doseženi postavljeni cilji ter se ne ozira na vložena sredstva in žrtve. Učinkovitost pa predstavlja razmerje med vloženimi sredstvi in rezultatom (Svete in drugi 2011, 36).

4 MOČ V MEDNARODNIH ODNOSIH

Moč je široko in pogosto uporabljen pojem, ki se pojavlja na mnogih področjih našega življenja. Kljub svoji pogosti in splošni uporabi je pojem zelo izmuzljiv in ga je težko izmeriti. Definijsko je zelo relativen, saj praktično ne obstaja nobena opredelitev moči, ki bi bila sprejemljiva za vse. Nekateri moč opisujejo kot sposobnost spreminjanja drugih ali sposobnost ubraniti se pred spremembami. Za druge predstavlja sposobnost, da dobimo, kar si želimo. Za našo diplomsko nalogo bo relevantna moč v mednarodnih odnosih. V slovarju ameriško-angleškega jezika je moč opredeljena kot sposobnost delanja ali opravljanja stvari na način, da nam te prinesejo želene rezultate. Glede politične moči v mednarodnih odnosih bi to pomenilo sposobnost vplivanja na druge tako, da se ti obnašajo v skladu z našimi načrti. Nekateri pojma moč in vpliv ločujejo, v resnici to povzroča le zmedo, saj slovar pojma opredeljuje kot izmenljiva. V okviru naše definicije moči obstaja veliko faktorjev, ki lahko vplivajo na našo sposobnost dobivanja želenih rezultatov. Preden lahko trdimo, da ima določen akter moč, moramo definirati za katero vrsto moči gre. Vprašati se moramo, kdo je udeležen v odnosu moči in katere teme sestavljajo ta odnos moči. Z drugimi besedami, opredeliti moramo, kaj je namen moči in za katero področje moči gre. Papež ima npr. moč, vendar je ta njegova moč omejena na populacijo katolikov, kar pomeni, da nima moči nad drugimi religijami, kot je npr. islam. Kot vidimo je brez opredelitve področij, na katerega moč učinkuje, nesmiselno sploh govoriti o moči v odnosih (Keohane in Nye 1977, 11; Nye 2011, 3–6).

Za nas bo torej relevanten politični koncept moči, kako z oblikovanjem in usmerjanjem vladnih politik vplivati na vedenjske vzorce mednarodnih subjektov. Omenjeni koncept temelji na specifikaciji moči in nam pove, kdo dobi kaj, kako, kje in kdaj. Za politike so vprašanja vedenjskih vzorcev in motivacij za spremembe pogosto preveč zahtevna ter pretežka za napovedovanje. Pri obravnavi vedenjskih vzorcev se moč običajno ocenjuje šele na podlagi rezultatov akcije in ne pred izvajanjem slednje. Kljub temu so za politike najpomembnejše napovedi, ki jim služijo kot opora pri izvajanju politik. Moč je pogosto definirana kot vir, ki lahko proizvede rezultate. Po tej opredelitvi moči so za državo relevantni naslednji parametri: številčnost prebivalstva, ozemlje, naravni viri, ekonomska moč, vojaška moč in družbena stabilnost. Realistični teoretik Hans Morgenthau med elemente nacionalne moči šteje: geografijo, naravna bogastva, industrijske zmogljivosti, vojaško pripravljenost, prebivalstvo, nacionalni značaj, nacionalno moralo in kakovost vlade. Čeprav naredi ta

definicija moč bolj izmerljivo, pa še vedno ne omogoča napovedovanja končnih rezultatov. Lahko se zgodi, da je pri pretvorbi virov moči v rezultate uspešnejša država z manjšo absolutno vrednostjo virov. T. i. paradoks moči nam sporoča, da je sposobnost spreminjanja virov v rezultate pomembnejša od same številčnosti virov moči. Tu lahko sposobnost spreminjanja virov v rezultate primerjamo z učinkovito strategijo ali taktiko, ki nadomesti primanjkljaj moštva, oborožitve in materialno-tehničnih sredstev ter prinese zmago v vojaški vojni. Empirični primer definicije moči kot sposobnosti spreminjanja virov v rezultate je bila vojna v Vietnamu, saj so ZDA kljub ogromni prednosti v številčnosti vojaških in ekonomskih virov vojno izgubile prav zaradi neučinkovite transformacije teh virov v rezultate. Po Nye je ključ do pametne moči ravno sposobnost spreminjanja virov moči v rezultate. Vendar spreminjanje vedenjskih vzorcev mednarodnih subjektov s pametno močjo še zdaleč ni enostavno. Za uspešnost sta potrebni dobro načrtovana strategija in spretno politično vodstvo. Prav zadnja dva elementa pa v praksi predstavljata največjo oviro do »pametne moči«. Kljub vsemu je obravnavanje moči v smislu virov še vedno uporabno za oblikovalce politik. Splošno velja, da imajo države, ki posedujejo večjo količino virov moči tudi večji vpliv nad manjšimi državami in so manj dovzetne na vplive ostalih akterjev (Keohane in Nye 1977,11; Morgenthau 1995, 207–242; Nye 2011, 6–10).

4.1 TRIJE VIDIKI MOČI V ODNOSIH

Proučevanje moči v mednarodnih odnosih vključuje obe definiciji moči. Prva definicija opredeljuje moč kot seštevek nacionalnih virov, druga pa kot sposobnost transformacije teh virov v zelene rezultate. Večina terminov, ki jih uporabljamo, je hibridov. Termina »vojaška moč« in »ekonomska moč« združujeta tako moč virov samih kot tudi spreminjanje teh v zelene rezultate. Nye moč v odnosih deli v tri kategorije: ukazane spremembe, vodenje ali nadziranje državnih tematik in sooblikovanje preferenc. Ukazovanje drugim, da delujejo v nasprotju z njihovimi začetnimi preferencami, je ena najpomembnejših dimenzij moči v odnosih. Prvi vidik moči je v petdesetih letih prejšnjega stoletja oblikoval politolog Robert Dahl v svoji študiji New Haven. Da bi izmerili moč »ukazanih sprememb« je treba vedeti, kako močne so bile začetne preference ciljnega subjekta in za koliko so se spremenile kot posledica našega delovanja. Ukazovanje sprememb je zelo učinkovito v okoliščinah, kjer ciljni subjekt nima veliko alternativ izbire. Primer tega je bilo sovjetsko posredovanje na Čehoslovaškem leta 1968. Čehoslovaška Praga ni prepustila Sovjetom, ker je to hotela, temveč ker ni imela druge izbire. Druga dimenzija moči v odnosih je sposobnost vplivanja na

preferenice ciljnega subjekta v smeri, da si ta želi enako kot mi in to brez ukazovanja ali obljube plačila. Ta vidik moči sta kot odgovor na Dahlovo široko sprejemljivo definicijo »ukazane spremembe« razvila Peter Bachrach in Marton Baratz. Dahl je v svoji opredelitvi prvega vidika moči izpustil področje vodenja državnih tematik. Če so ideje in institucije lahko uporabljene za nadziranje ali vodenje političnih tematik držav potem ni razloga, da bi zelene spremembe vsiljevali. Tretji vidik moči v odnosih je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja razvil sociolog Steven Lukes. Koncept temelji na predpostavki, da je z uporabo pravih idej in prepričanj mogoče sooblikovati začetne preferenice ciljnega subjekta, ne da se slednji tega sploh zaveda. Tako lahko z manipulacijo okoliščin spreminjamo začetne preferenice določene države brez da bi povzročili katerekoli negativne posledice, saj se »žrtev« svojega položaja ne zaveda. Lep primer tega je širjenje kapitalističnega potrošništva iz ZDA po svetu, pri čemer se brez zavedanja ljudi spreminjajo tudi njihove začetne preferenice (Nye 1991, 26–27; Nye 2011, 10–18).

5 SODOBNO VARNOSTNO OKOLJE

Konec hladne vojne je prinesel reorganizacijo svetovnih političnih struktur ter spremembe na področju pričakovanj in navad v mednarodnih odnosih. Začetek devetdesetih let 20. stoletja so zaznamovale tri ključne spremembe. Razpad Sovjetske zveze je vzpostavil novo ravnotežje moči z ZDA, kot edino obstoječo »super silo« na svetu. Druga sprememba se nanaša na naravo in obsežnost konfliktov. Konflikti so se sicer nadaljevali, vendar z zmanjšanim obsegom in manjšim vplivom na svetovno geopolitiko. Poleg tega je konec polarizacije v svetu prinesel bolj odprte meje med državami, kar je omogočilo globalizacijo in regionalne gospodarske vzpone s pozitivnimi in negativnimi posledicami. Prostor, ki ga je pustil razpad Varšavskega pakta, je skupaj z razvojem komunikacij, povečano mobilnostjo in regionalnim kapitalizmom povečal domet svetovnega terorizma. ZDA so neuspešno poskušale ustvariti novi svetovni red s prevlado na vojaškem, ekonomskem in informacijskem področju. Temu so sledile spremembe v strukturah svetovne moči, ki zdaj poleg državnih vključujejo tudi nedržavne akterje. Konec hladne vojne je prinesel spremembe tudi na področju varnostnih groženj. Grožnje sodobni varnosti, ki so po obsegu globalne, se od groženj iz preteklosti razlikujejo predvsem v povečani zmožnosti širjenja. Ta lastnost je posledica sodobnih procesov globalizacije in informatizacije. Terorizem je ena izmed poglobitvenih novodobnih groženj, ki predstavlja tudi nove možnosti širjenja orožja za množično orožje. Terorizem se je v zadnjih dveh desetletjih pokazal kot učinkovit način asimetričnega vojskovanja prav zaradi sodobnih tehnologij. Grožnja širitve jedrskega orožja je po hladni vojni dobila druge razsežnosti. Po razpadu Sovjetske zveze, ki je imela orožja za množično uničenje na pretek, so se možnosti za širjenje tovrstnega orožja odprle različnim skupinam. Po 2. svetovni vojni je bilo posedovanje nekonvencionalnega orožja v domeni držav, danes pa ni možno izključiti uporabe slednjega v teroristične namene (Cohen 2003, 87–88; Svete in drugi 2011, 155–156).

Področje vojaške moči je v 21. stoletju postalo kompleksnejše. V obdobju hladne vojne se je bitka za vpliv odvijala preko posredniških vojn in ne z neposredno konfrontacijo med dvema »super silama«. Vendar je porast družbene globalizacije v zadnjih desetletjih prinesel nove dimenzije konfliktov, ki se odvijajo v okviru humanitarnih intervencij in terorizma. Pritiski, ki jih na politiko preko svetovnih medijev izvajajo humanitarni koncerni so pripeljali do vojaških posredovanj na območjih, kot so Somalija, Bosna in Kosovo. Po drugi strani pa kulturne interakcije preko sodobnih tehnologij omogočajo nove možnosti za terorizem in ostale vrste asimetričnega vojskovanja. Tako so na primer nekateri kitajski častniki

priporočali terorizem, preprodajo drog, okoljske degradacije in propagiranje računalniških virusov kot sredstva za kljubovanje ZDA. Svoje razmišljanje so utemeljili z izjavo, da so rezultati tem boljši, čim boljša je kombinacija groženj. S perspektive neomejenega vojskovanja, ki ga je v svojem delu, *Umetnost vojne*, opisal že Sun Tzu, je ravno kombinacija različnih dimenzij vojskovanja ključnega pomena za uspeh. V sodobnem globalizacijskem svetu postajajo grožnje vse bolj transnacionalne. Grožnje lahko hitro prerastejo meje nacionalnega varnostnega sistema določene države ter začnejo ogrožati mednarodno skupnost. Širjenje oboroženih spopadov predstavlja eno izmed osnovnih groženj mednarodne varnosti. Poleg tega pa štejemo med primere sodobnih transnacionalnih groženj tudi: ilegalno tihotapljenje konvencionalnega orožja, jedrskega orožja in drugih nevarnih materialov, tihotapljenje mamil, ilegalne migracije, nalezljive bolezni, kibernetike grožnje in posledice globalnega segrevanja. Rast svetovnega prebivalstva in omejenost naravnih virov utegneta postati generator prihodnjih varnostnih groženj (Nye 2002, 86–87; Vojaška doktrina 2006, 11; Svete in drugi 2011, 156; Statistični urad RS 2014).

Oblikovalci zunanjih politik v 21. stoletju pogosto naletijo na t. i. naraščajočo gostoto globalizacije. Slednja je posledica vedno večje prepletenosti in gostote omrežij ter soodvisnosti med njimi. Zmanjševanje časa od pojava do manifestacije groženj in zmanjševanje časa za reakcijo sta ključna elementa sodobnih kriz. Za transnacionalne grožnje je značilno, da se posledice dogodkov na enem geografskem območju čutijo tudi drugod po svetu. Poleg tega grožnje iz enega področja vplivajo na druge dimenzije varnosti. Tako lahko na primer, ekonomska ali ekološka dimenzija vpliva na vojaško dimenzijo in obratno. Ker postajajo mednarodne strukture moči vse kompleksnejše, postajajo tudi njihovi učinki vse bolj nepredvidljivi. Rezultat tega je negotovost, ki spremlja proces globalizacije. Po Nayu, bo prihodnost temeljila na tekmovanju med vedno večjo kompleksnostjo in nepredvidljivostjo na eni strani, ter vladnimi in korporacijskimi naporji, da bi z razumevanjem in manipulacijo sistema pridobili čim večje koristi v soodvisnem sistemu. Zaradi globalizacije, razvoja, prepletenosti in lahke dostopnosti do informacijskih tehnologij, prihaja do asimetrične soodvisnosti, ki je ugodna za asimetrične oblike vojskovanja. Primer tega je bil teroristični napad na ZDA 11. 9. 2001, kjer se je pokazala ranljivost še tako velikega akterja svetovne politike. Napad je temeljil na zlorabi letalske infrastrukture, ki je težko nadzorljiva. V spopadu z novim terorizmom je ključnega pomena uporaba sodobnih tehnologij. Posedovanje informacijske tehnologije pomeni prednost razvitih držav pred drugimi, ki je še nimajo in so jo prisiljene kupiti. Po drugi strani, pa je sofisticirana tehnologija kot vidimo na primeru 11.9,

lahko tudi predmet zlorabe nasprotnikov. Vojna v Afganistanu in globalna vojna proti terorizmu sta pokazali, da je za zmago in vzdrževanje globalne stabilnosti ključno multilateralno sodelovanje, ki vključuje vsa svetovna središča moči in tudi druge, manjše države (Cohen 2003, 397; Nye 2002, 87–88; Svete in drugi 2011, 156–157).

6 VOJAŠKA MOČ

Pojem vojaška moč splošno uporabljamo, ko govorimo o resursih, ki so osnova za vodenje vojaške vojne ali uporabe te kot grožnje za doseg želenih učinkov na ciljnim subjektu. S tem imamo v mislih resurse, od katerih je neposredno odvisen izid oboroženega spopada, ko in če pride do njega. Sem spadajo vojaške zmogljivosti, kot so številčnost vojaškega moštva, sofisticiranost in številčnost oborožitvenih sistemov, izurjenost in taktične sposobnosti enot itd.. Kljub splošni, poenostavljeni opredelitvi vojaške moči pa ta pojem zahteva bolj poglobljen pogled. Tu gre za veliko več kot le vojaške zmogljivosti, ki so potrebne za vojskovanje ali grožnjo z uporabo sile. Resursi vojaške moči so bili v mednarodni skupnosti dolgo uporabljeni za zagotavljanje zaščite zaveznikom in vplivanje na sovražnike brez dejanske uporabe sile. Torej se je vojaška moč uporabljala, ne le kot osnovno sredstvo trde moči, temveč tudi kot generator mehke moči. Uporaba vojaških sredstev na ne prisilen način predstavlja pomemben vir mehke moči, ki s prepričevanjem in atrakcijo vpliva na ciljni subjekt (Nye 2011, 25).

Zgodovinsko gledano je bila vojaška sila ključna oblika moči, ki je skozi stoletja oblikovala imperije, kraljestva in narode, vključno z oblikovanjem sodobne mednarodne skupnosti. Kljub temu pa je trdo prisilno moč kot produkt vojaških resursov običajno spremljala tudi določena stopnja mehke moči. Kot primer lahko vzamemo rimski imperij, ki je v tisočih letih obstoja, poleg učinkovitega vojaškega stroja, temeljil tudi na ideologiji in kulturi, ki je osvojena barbarska ljudstva privlačila z možnostjo, da tudi sami postanejo rimski državljani. Ta antični primer uporabe mehke moči, kot podpore vojaški sili, je še posebno opazen v sodobnem svetu. Vojne v Vietnamu, Afganistanu in Iraku so pokazale, da je še tako izrazita premoč ZDA v smislu vojaških zmogljivosti neučinkovita brez uporabe sredstev mehke moči. Pomemben problem uporabe vojaških resursov na tradicionalen ortodoksen način, je ekonomska neučinkovitost. Stroški vojne se večajo z distanco in obsegom intervencije ter v tem primeru ne zagotavljajo uspešnosti, saj se cilja ne da doseči le z uporabo trde vojaške moči. Prepoznavanje te, kot najbolj radikalne oblike moči v mednarodnih odnosih, izhaja v veliki meri iz realistične teorije varnosti v mednarodnih odnosih. Slednja pojmuje mednarodno skupnost kot anarhično. To pomeni, da nad suverenimi državami ne obstaja nobena vlada ali institucija, ki bi urejala odnose med njimi. Tako so subjekti mednarodne skupnosti prepuščeni sami sebi, pri čemer jim lastna vojaška sila zagotavlja največjo stopnjo varnosti. Države si med sabo ne zaupajo, zato se v vsakem trenutku pripravljajo na najslabši možen

scenarij. V takem sistemu bi razorožitev ene države pomenila le povečanje ranljivosti s strani drugih, zato sta razvoj lastnih vojaških zmogljivosti in oblikovanje zavezništav edini izbiri, ki zagotavljata preživetje. Zgodovina je vojaški sili, ki je v preteklosti omogočala prevlado v vojaški vojni zagotovila položaj najpomembnejše moči v mednarodnih odnosih. Ta položaj, ki izhaja iz 19. stoletja pa ne zajema vseh vidikov sodobne in kompleksnejše vojne (Dnevnik 2006, 12. julij; Esih 2006, 24; Nye 2011, 26–28; Svete in drugi 2011, 35).

Države uporabljajo vojaško moč za dosego svojih ciljev tudi v 21. stoletju. Kljub temu, pa je bilo v drugi polovici prejšnjega stoletja zaznati spremembe pri uporabi slednje. Države ugotavljajo, da so se stroški vojaških intervencij v zadnjem času povečali v primerjavi s stroški, ki so bili potrebni za napotitev sil v preteklosti. Podatki ameriškega Nacionalnega obveščevalnega sveta (National Intelligence Council) kažejo, da praktičnost uporabe vojaške sile v 21. stoletju upada. Eden izmed razlogov, ki potrjujejo trend zmanjševanja uporabnosti vojaških resursov, je posedovanje jedrskega orožja, kot ultimativnega sredstva vojaške moči. Nproporcionalnost med obsežnim uničenjem, ki bi ga povzročila uporaba jedrskega orožja in uresničitvijo razumnih političnih ciljev, odvrta države od uporabe ultimativnih sredstev vojaške moči. Uporaba tovrstnih sredstev za dosego nacionalnih interesov splošno velja za preveč rizično, tako iz moralne perspektive, kot tudi zaradi strahu pred povračilom. Drugi razlog, ki povečuje stroške uporabe konvencionalne vojaške sile, je uporaba te za obvladovanje nacionalistično ali socialno mobiliziranih populacij. Okupacija povzroči združevanje še tako socialno in etnično razdrobljenih družb ter prej ali slej vodi tudi do organiziranega upora. Obvladovanje okupiranega ozemlja z redno vojsko je neprimerljivo dražje od sredstev, s katerimi se mobilizirajo uporniki, saj so npr. avtobombe, improvizirana eksplozivna sredstva (IED) in lahka pehotna orožja cenejša in lahko dostopna civilnemu prebivalstvu. Tretji element, ki potrjuje trend zmanjševanja uporabnosti vojaške moči, je neodobravanje mednarodne skupnosti. Po mednarodnem pravu je vojna prepovedana, razen ko gre za potrebe nacionalne obrambe. Tukaj lahko omenimo tudi pacifizem in družbeno neodobravanje vojne, ki je prisotno predvsem v Evropi in na Japonskem. Pacifizem vojn ne preprečuje direktno, temveč povečuje politično tveganje vladnih elit pri uporabi vojaške moči kot sredstva za dosego ciljev, to pa posledično znižuje uporabo vojaške sile v svetovnem merilu. Pomembno je poudariti, da je stopnja odobravanja uporabe vojaške moči s strani civilne družbe določene države velikokrat premo sorazmerna s stopnjo nacionalnega interesa, ki bi ga uporaba sile prinesla. Kot primer lahko vzamemo ZDA, kjer so bile ocene žrtev pred prvo zalivsko vojno okrog 10.000, kar pomeni ogromno, v primerjavi z operacijo na Kosovu

ali bombardiranjem Jugoslavije leta 1999, kjer je bil nacionalni interes izrazito manjši in temu primerno odobravanje števila žrtev. Kljub temu pa neodobravanje vojne v mednarodni skupnosti ne zavira uporabe sile pri vseh akterjih mednarodne politične arene. To spretno izkoriščajo nedržavni teroristični akterji, ki v primerjavi s suverenimi državami ne občutijo posledic moralnega neodobravanja, glede uporabe vojaške moči. Splošno se uporaba vojaške moči vedno manj spleča državnim akterjem, kar pa ne velja tudi za nedržavne (Ustanovna listina združenih narodov, 2. čl.; Nye 2011, 29–31).

6.1 NOVA OBLIKA SODOBNE VOJNE

Poglavitna značilnost sodobne vojne je poleg asimetričnosti tudi vedno večja prepletenost civilne in vojaške sfere. Zato ni presenetljivo, da se sodobne vojske vedno bolj osredotočajo na nasprotnikovo družbo in njegovo voljo do upora. V obdobju po drugi svetovni vojni je zaznati upad števila meddržavnih vojn ter porast državljanskih in transnacionalnih vojn, ki vključujejo nedržavne akterje. Te lahko delimo na: upornike, teroriste, militantne skupine, kriminalne organizacije in ostale tvorbe, ki se s časom spreminjajo. Primer mešanih tvorb najdemo v Južni Ameriki, kjer so se revolucionarni kolumbijski gverilci povezali s karteli, ki se ukvarjajo s preprodajo drog. Tovrstne skupine vidijo v konfliktih priložnosti za pridobitev vpliva v družbi, saj s kontinuiranim oboroženim bojem proti oslABLJENI državi dolgoročno pridobivajo nadzor nad populacijo. Na račun učinkovitega boja pridobivajo na legitimnosti, saj država ni sposobna zagotoviti monopola prisile nad njenim ozemljem. Militantne skupine, ki jih državni akterji običajno poimenujejo kar teroristi, se k asimetričnemu vojskovanju zatekajo zaradi premoči rednih vojsk v smislu konvencionalnih vojaških resursov. ZDA so pretekle pol stoletja dokazale, da nimajo konkurence pri uporabi vojaške moči na konvencionalen način. Posledično so začeli državni in nedržavni akterji svoje strategije bazirati na asimetriji. Tu naletimo na še eno pomembno lastnost sodobnih oboroženih konfliktov, ki sodobno vojskovanje definira kot vseobsežno in neomejeno. Ljudska republika Kitajska (LRK) je svoj asimetrični odgovor na ameriško konvencionalno premoč artikulirala v strategiji neomejenega vojskovanja (unrestricted warfare). Ta predstavlja kombinacijo elektronskega vojskovanja, kibernetkega vojskovanja, diplomacije, posredniških vojn ter ekonomskih in propagandnih sredstev, ki imajo namen izčrpati ameriški sistem. Kitajska strategija temelji na predpostavki, da v sodobnem vojskovanju ni pravil glede konvencionalnosti. Vojskovanje ni več proces, ki vključuje le vojaške enote, temveč se vedno bolj seli na področje politike, znanosti in bančništva. Na enak način se tudi teroristične

skupine zavedajo poraza v primeru simetrične konfrontacije z ZDA. Strategija Osame Bin Ladna je bila s terorističnimi napadi prisiliti ZDA v nerazumne reakcije, ki bi uničile njihovo kredibilnost v svetu in razrahljale njihova zavezištva na bližnjem vzhodu, ter posledično vodile do izčrpanja. Tak primer se je zgodil leta 2003, s kasneje dokazano neutemeljeno invazijo v Irak. Vojna v Iraku je potrdila trend privatizacije vojne, saj so ZDA od leta 2003 porabile kar 30 milijard dolarjev za plačila privatnim vojaškim podjetjem. Slednja zaposlujejo profesionalne vojake, pogosto veterane prejšnjih vojn, ki slovijo po svoji nemoralnosti in velikem številu civilnih žrtev. Po koncu hladne vojne so ZDA postale vodilna svetovna velesila, katere obrambni proračun je bil enakovreden vsoti obrambnih proračunov ostalega sveta. Razvile so vojaško strategijo, ki bi zagotovila sposobnost vodenja dveh vojn hkrati in razvijanje tehnološkega potenciala za ohranitev prevlade na vojaškem področju. Poglavitna lastnost vojaške industrije v obdobju globalizacije je hitra širitev novih znanj, inovacij in tehnologij. Iz tega lahko sklepamo, da vojaška tehnologija predstavlja neke vrste dvorezni meč, saj zaradi hitrega širjenja znanj kmalu preide v roke nasprotnika. Slednji lahko na tej točki začne razvijati asimetrične oborožitvene sisteme, ki bi uspešno kljubovali napadalčevim ali pa pridobi prednost zaradi neodvisnosti od tako sofisticiranih tehnologij, pri čemer nasprotniku vsili način vojskovanja kjer ta prednost ne pride do izraza. Šolski primer tega je gverilska taktika talibanov v Afganistanu, ki s skrivanjem v visokogorju onemogočajo zmago tehnološko naprednejšemu NATU. V določenih primerih lahko neki nedržavni akter pride do večje učinkovitosti v boju z uporabo zadostne količine cenejših, bolj primitivnih tehnologij, ki so na trgu cenejše. Na nasprotni strani pa je lahko redna vojska neučinkovita kljub uporabi sofisticiranih tehnologij, saj si zaradi visokih cen ne more privoščiti kritičnega števila oborožitvenih sistemov, potrebnih za učinek na bojišču (Qiao Liang and Wang Xiangsui 1999, 220–224; Nye 2011, 31–39; Svete in drugi 2011, 34–35; SIPRI Yearbook 2012; Times.Si 2012, 16. marec).

6.2 VPLIV VOJAŠKE MOČI NA VEDENJSKE VZORCE MEDNARODNIH SUBJEKTOV

Preden lahko začnemo govoriti o vplivu vojaške moči na obnašanje drugih subjektov mednarodne skupnosti je treba definirati, kaj sploh omogoča virom moči, da ustvarijo določen učinek na teh subjektih. Če želimo vojaško moč pametno uporabiti, je ključnega pomena sposobnost kombiniranja vojaških resursov na način, da ti proizvedejo želeni učinek. Treba je

vedeti, da so materialni viri vojaške moči relevantni v okviru vseh treh vidikov moči v odnosih. V okviru prvega vidika moči, lahko vojaška sila z zastraševanjem vpliva na spremembe začetnih preferenc in strategij določene države. Ravno tako lahko vojaške zmogljivosti omogočijo določanje političnih tematik neke države in tako vplivajo na obnašanje ciljnega subjekta tudi v okviru druge dimenzije moči. V primeru konflikta med večjo in manjšo državo bo uporaba sile predstavljala zadnje sredstvo, ki si bi ga manjša država želela uporabiti pri reševanju spora. Tretji vidik moči v odnosih pomeni sooblikovanje prepričanj in preferenc, pri čemer se ciljna država običajno tega ne zaveda. Slednja bo na primer sledila trendu oboroževanja ali razvoju lastne obrambne industrije, če je sledenje tem smernicam prineslo uspeh neki drugi državi. Vojaški resursi lahko povzročijo štiri različne vrste akcij, ki predstavljajo opcije uporabe vojaške moči. Te so prikazane tabeli v 1.1. Opcije uporabe vojaške moči so: uporaba vojaških sredstev za fizično bojevanje in destrukcijo, varnost pred grožnjami in prisilna diplomacija, zaščita in mirovne operacije ter zagotavljanje različnih oblik podpore in zaščite (Nye 2011, 39–49).

Tabela 1.1: Dimenzije vojaške moči

UKAZOVANJE		SODELOVANJE		
VRSTA OBNAŠANJA	Fizična prisila	Grožnja s prisilo	Zaščita	Podpora
MODALITETE	Bojevanje in destrukcija	Prisilna diplomacija	Zavezništva in mirovne operacije	Pomoč in usposabljanje
KLJUČNE LASTNOSTI ZA STRATEŠKI USPEH	Kompetentnost	Sposobnost in kredibilnost	Sposobnost in zaupanje	Kompetentnost in neškodljivost
RESURSI	Vojaško moštvo, oborožitev in taktika	Spretna diplomacija	Oborožene sile in diplomacija	Organizacija in sredstva

Vir: Nye (2011, 42).

7 EKONOMSKA MOČ

Ekonomski viri moči lahko na vedenjske vzorce držav vplivajo na dva načina. V smislu trde moči je uspešen ekonomski sistem predpogoj za razvoj vojaških zmogljivosti ter njihovo uporabo v vojaški vojni. Ekonomska moč lahko oslabi nasprotnikovo gospodarstvo ter mu tako onemogoči učinkovito obrambo. Po drugi strani, pa lahko ekonomski resursi vplivajo z atrakcijo na vedenje drugih akterjev. Primera uporabe ekonomske moči na mehak način sta Evropska unija (EU) po hladni vojni in LRK danes. V obeh primerih gre za vplivanje na vedenjske vzorce drugih subjektov, pri čemer je močno gospodarstvo uporabljeno kot zgled ki privlači. Osnovni parametri, ki so predpogoj za uporabo ekonomske moči tako na trd kot tudi na mehak način so: BDP per capita, stopnja tehnološke razvitosti, naravni in človeški viri ter politične institucije in zakonodaja, ki urejajo trg. Poleg tega igra tu izrazito pomembno vlogo posedovanje naravnih virov, kot so zemeljski plin, nafta in premog. Posedovanje teh postaja vse pomembnejši pokazatelj in generator moči držav. (Keohane in Nye 1977, 38-42; Nye 2011, 51–54).

7.1 EKONOMSKA SOODVISNOST DRŽAV

Trgovina je bila poleg preživetja glavni motiv povezovanja ljudi skozi celotno človeško zgodovino. Torej ni presenetljivo, da se tudi države poskušajo okoristiti z ekonomskimi interakcijami in si tako prisvojiti moč v mednarodni skupnosti. Skozi stoletja so se gospodarstva različnih družbenih tvorb med seboj povezovala in rezultat tega je današnji globalni trg. Zaradi vedno večje soodvisnosti na prostem trgu poskušajo države ustvariti asimetrična gospodarstva, ki bi jim prinesla večji skupni dobiček in moč. V smislu ekonomske moči zajema pojem soodvisnost kratkoročno občutljivost in dolgoročno ranljivost. Občutljivost se nanaša na hitrost in posledice učinka, ki ga povzroči sprememba strukture soodvisnosti. Z drugimi besedami bi to pomenilo, kako hitro sprememba v določeni državi povzroči spremembo na nekem drugem geografskem področju svetovnega ekonomskega sistema. Tipičen primer tega je bil bankrot banke Lehman Brothers leta 2008, katerega posledice so se čutile po vsem svetu. Na podoben način so slabosti rastočega azijskega trga leta 1998 povzročile posledice na oddaljenih trgih Brazilije in Rusije. Kljub temu, da občutljivost pomeni dovzetnost na spremembe določene države, pa je še vedno ne moremo enačiti z ranljivostjo. Slednja se nanaša na relativne stroške spreminjanja strukture soodvisnosti. Ranljivost v odnosih proizvede veliko več moči kot pa občutljivost. Država, ki

je manj ranljiva v odnosu do druge, ni nujno tudi manj občutljiva. Vendar bo manj ranljiva država v primeru spremembe strukture ekonomske soodvisnosti občutila manjše posledice na njenem gospodarstvu, kot pa bolj ranljiva. Leta 1998 so bile na primer ZDA občutljive na ekonomske spremembe v vzhodni Aziji. Ker pa njihovo cvetoče gospodarstvo ni bil ranljivo v odnosu do te regionalne finančne krize, so si z minimalnimi posledicami praktično takoj opomogle. Na drugi strani je bila Indonezija tako občutljiva, kot tudi ranljiva na področju svetovnih investicij in trgovine. Rezultat tega je bilo hudo prizadeto gospodarstvo, ki je pripeljalo tudi do notranjepolitičnega konflikta. Ranljivost države ni odvisna samo od agregatnih meril, vendar ta veljajo za glavno opozorilo, ko govorimo o ekonomski moči. Splošno je odvisna predvsem od tega, kako hitro se je določena družba sposobna odzvati na spremembe. Tu igrajo pomembno vlogo privatna podjetja in velike korporacije, ki se sočasno odzivajo na spremembe v okolju (Keohane in Nye 1977, 38–42; Cohen 2003, 242–243; Nye 2011, 54–55).

Asimetrija v smislu meddržavnih ekonomskih odnosov ponazarja relativno stabilnega akterja, v primerjavi z nestabilnim, odvisnim akterjem. V tem kontekstu ima moč tisti, ki je manj odvisen. Z drugimi besedami v soodvisnem odnosu ima večjo moč tista država, ki je manj odvisna od druge, dokler velja medsebojna odvisnost v interakciji. Manipulacija z asimetrijo velja za pomemben vidik ekonomske moči. Večina primerov ekonomske soodvisnosti vključuje moč v odnosu, saj je popolna simetrija zelo redek pojav. Aktualni primer simetrije med gospodarstvi je odnos med ZDA in LRK. Američani sprejemajo kitajski uvoz in v zameno plačujejo z dolarji, na drugi strani pa Kitajci držijo ameriško denarno valuto in vezave ter praktično dajejo posojilo ZDA. LRK si je tako že nakopičila 2,5 trilijona ameriških deviznih rezerv, katerih večina je zadržanih v obliki ameriških vrednostnih papirjev. Strokovnjaki opozarjajo, da takšno stanje zagotavlja stabilnost v odnosu med globalnima gospodarskima velesilama. Po eni strani lahko LRK spravi ZDA na kolena z grožnjo da bo prodala dolar. Vendar bi Kitajska na ta način ne le zmanjšala vrednosti njenih rezerv zaradi padca vrednosti dolarja, temveč predvsem izgubila ameriški trg za izvoz, kar bi močno destabiliziralo domače gospodarstvo in posledično bi hudo prizadelo tudi Kitajsko. Ta primer nazorno prikazuje soodvisnost sveta, v katerem živimo in kjer unilateralna dejanja na daljši rok vedno prizadenejo tudi akterja, ki jih je sprožil. Asimetrija na valutnih trgih predstavlja posebej pomemben aspekt ekonomske moči, saj so denarne valute osnova finančnih trgov. Država lahko pridobi veliko ekonomsko moč z manipulacijo valut, načrtnim povzročanjem monetarne odvisnosti in motenjem monetarnega sistema. Kitajska se izogiba na primer

regulaciji gospodarstva s strani svetovnega denarnega trga, z omejevanjem konvertibilnosti lastne valute. Na drugi strani so ZDA pridobile monetarno moč potem, ko je dolar postal svetovna valuta in s tem so postavile ostala gospodarstva v položaj monetarne odvisnosti. Pridobljen vpliv na monetarnem področju so okrepile z vojaško močjo, ki je svetovno valuto dodatno stabilizirala. Tu imamo odličen primer načina uporabe ekonomskih in vojaških resursov na mehak način. Kombiniran učinek prostega kapitalističnega trga, močnega vojaškega stroja, ki slednjega ščiti in tradicija varnostnih ukrepov za zaščito lastniških pravic so omogočili ZDA, da privlačijo kapital z veliko lahkoto. Ko govorimo o soodvisnosti, moramo omeniti še naraščajočo pomembnost posedovanja naravnih virov. Slednji bodo v prihodnosti predstavljali pomembne potencial, ki bo postal predpogoj za gospodarsko razvitost države. Posedovanje nafte, zemeljskega plina in žlahtnih kovin ustvarja pogoje za kreiranje ekonomskih asimetrij v globalnem svetu. Bitka za te omejene vire je že lep čas v teku in bo v prihodnosti postala še intenzivnejša. (Nye 1991, 131–138; Nye 2011, 55–62; Office of the United States Trade Representative 2014).

7.2 SANKCIJE KOT SREDSTVO EKONOMSKE MOČI

Ljudje pogosto obravnavamo ekonomske sankcije kot glavno sredstvo trde ekonomske moči, saj je njihova uporaba manj subtilna od strukturiranja trgov. Sankcije se delijo na pozitivne in negativne. Definirane so kot sredstvo za spodbujanje ali kaznovanje določenih državnih odločitev oz. politik. Splošno gre tu za manipulacijo ekonomskih transakcij v politične namene. Sankcije se lahko uvede proti državnemu in nedržavnemu akterju. Po Davidu Baldwinu naj bi negativne trgovinske sankcije zajemale: embargo na kupovanje, zamrznitev sredstev, neugodno obdavčitev in prekinitev pomoči. Med pozitivne trgovinske sankcije pa uvršča: zniževanje tarif, ugoden dostop do trga, nudenje pomoči in zagotovila investicij. Med sankcije spadata tudi prepoved potovanja in embargo na prodajo orožja. Države z velikimi gospodarstvi se pogosto zatekajo k uporabi sankcij, saj na ta način širijo svoj vpliv preko meja lastnega ekonomskega sistema. Zato ni presenetljivo, da so ZDA prvak po številčnosti uvedenih sankcij. Statistika kaže, da so samo med leti 1996 in 2001 uvedle kar 85 novih sankcij proti državnim akterjem. Kot kaže so v velikih državah sankcije pogosto na dnevnem redu kljub temu, da je mnenje večine strokovnjakov o uspešnosti sankcij negativno. Kritičnost strokovnjakov je utemeljena na zgodovinskih dejstvih, kot so neuspeh sankcij Društva narodov pri poskusu preprečitve italijanskega napada na Etiopijo ali sankcije ZDA za odstranitev Sadama Husseina. Priznana študija je pokazala, da je le tretjina od 115 uvedenih

sankcij med leti 1950 in 1990 opazno pripomogla k dosegu zastavljenega cilja. Med razloge za uspešnost sankcij študija uvršča: razumen in jasen cilj, oslABLJENOST ciljnega subjekta, predhodno stabilnost v odnosih med državama ter da so sankcije bile hude in omejenega trajanja. Baldwin poudarja, da se kritike o učinkovitosti sankcij nanašajo le na končni rezultat in ne na sredstva, ki so za doseg tega uporabljena. Pri tem se poraja ključno vprašanje, ali obstaja optimalnejša alternativa, ki bi omogočila doseg cilja? Odgovor na vprašanje je pogosto negativen in predstavlja razlog, zakaj se države za sankcije velikokrat odločijo tudi, če so možnosti za uspeh slabe. Vojaška moč predstavlja včasih učinkovitejšo rešitev, a zaradi velikih stroškov pogosto ne pride v poštev. Če za primer vzamemo kubansko krizo, lahko kmalu ugotovimo, da so bili stroški vojaške intervencije za odstranitev Castra ogromni, vključno z možnostjo jedrske vojne. Vendar bi po drugi strani nereagiranje za ZDA pomenilo izgubo vpliva v svetovni bipolarni politični sferi. Do odstranitve Castrovega režima seveda ni prišlo, a so se kljub temu sankcije dolgoročno pokazale za uspešno sredstvo slabitve in omejevanja komunizma na Kubi (Baldwin 1985, 41–43; Nye 2011, 71–73).

Enako kot pri ostalih vrstah moči v mednarodnih odnosih, je tudi uspešnost ekonomskih sankcij odvisna od konteksta ter ciljev in veščin, kako resurse spremeniti v rezultate, ki bodo spremenili vedenje določenega subjekta. Če hočemo postavljati sodbe o uspešnosti sankcij, potrebujemo najprej jasno definirane cilje. Slednji se običajno nanašajo na spremembo določenega obnašanja ali režima neke države. Spremembe vedenjskih vzorcev se skušajo doseči s prisilo, z omejevanjem in usmerjanjem. Pri čemer prisila predstavlja napor, da bi ciljni subjekt prisilili v nekaj kar je v nasprotju z njegovimi začetnimi preferencami. Omejevanje se nanaša na manipulacijo z možnostmi izbire, ki jih ima določena država in kjer izvajalec sankcij poskrbi, da bo iz njegovega stališča najmanj zelena odločitev tudi stroškovno najslabša za ciljno državo. Ko govorimo o usmerjanju, s tem mislimo na sankcije, ki določeno državo obvezujejo v odnosu do domače javnosti ali neke tretje države. Rezultati proučevanja ekonomskih sankcij kažejo, da te le redko uspejo zamenjati vlado ali režim neke države in imajo precej majhno vlogo pri odvracanju, vendar skoraj vedno uspejo prizadeti ugled in legitimnost ciljne države v mednarodni skupnosti. Prav ta usmerjevalna vloga sankcij (signaling role) je bila pogosto zanemarjena in precej simbolično obravnavana, čeprav je eden ključnih elementov ekonomske mehke moči. Iz zgodovinskih dejstev lahko trdimo, da so ekonomske sankcije pomemben vir mehke moči, saj z zmanjševanjem priljubljenosti in legitimnosti držav v mednarodni skupnosti spreminjajo vedenjske vzorce slednjih. Primer tega so sankcije, ki so jih ZDA uvedle proti Rusiji po nedavni zasedbi Krimskega polotoka. Njihov

glavni cilj je zmanjšati ugled in legitimnost Rusije v svetu. Ravno zaradi svoje usmerjevalne in simbolične vloge, naj bi sankcije ostale pomemben element ekonomske mehke moči tudi v 21. stoletju. To trditev lahko podkrepimo še z dejstvi, da so sankcije pogosto najoptimalnejši in najcenejši instrument moči, s katerimi neka država razpolaga (Baldwin 1985, 41–43; Hufbauer in drugi 1990, 11–13; Nye 2011, 73–76; Malešič 2013, 7–12).

8 MEHKA MOČ

Mehka moč je akademski koncept, ki predstavlja alternativo trdi moči. Koncept je bolj deskriptiven kot normativen, saj je enako kot ostale oblike moči lahko uporabljan v dobre ali slabe namene. Vire mehke moči določene države predstavljajo: kultura, politične vrednote in zunanja politika. Kultura je relevantna v okviru stopnje privlačnosti za druge mednarodne akterje. V nekaterih okoliščinah je lahko pomemben vir moči, saj predstavlja vzorec družbenega obnašanja, preko katerega družbene skupine prevzemajo znanje in vrednote. Kultura obstaja na različnih nivojih, kot so: nadnacionalna raven, nacionalna raven ter kultura manjših skupin ali subkultura. Kultura ni nikoli statična in ima različne vplive na različne družbene sloje. V Iranu na primer, politični veljaki dojemajo zahodno glasbo kot zlo, čeprav po drugi strani privlači številne mlade generacije. Pomen kulture posebno poudarjajo konstruktivisti, ki pod svoje področje uvrščajo tudi kulturalizem ali teorijo o strateški kulturi. Konstruktivizem obravnava kulturo kot sistem vrednot in pomenov, ki zaznamujejo in obvladujejo zaznave, komunikacije in delovanje. Kultura je osnova za družbene konstrukte realnosti ter sestavni del akterjev in njihovega vedenja. Kultura in politične vrednote se sooblikujejo ter konstituirajo akterjevo identiteto in interese. Na področju zunanje politike in političnih vrednot igra ključno vlogo legitimnost v očeh ciljnega subjekta. K legitimnosti veliko pripomore podobna kultura in vrednote. Konstruktivisti utemeljujejo liberalno teorijo o demokratičnem miru s skupnimi izhodišči, ki jih imajo liberalne demokratične države na področju kulture, vrednot in političnih sistemov. Mir je lahko vzpostavljen le med enako mislečimi akterji mednarodne skupnosti (Nye 2002, 8–12; Svete v Malešič 2006, 56–61; Nye 2011, 81–85).

Mehka moč je odvisna od okoliščin, saj sta atrakcija in prepričevanje družbeno pogojena. Kontekst, v katerem se izvaja, je pomemben za uspeh in določa ali bodo viri mehke moči z atrakcijo spremenili vedenjske vzorce ciljnega subjekta. Pri mehki moči gre za dvostranski odnos med izvajalcem in ciljnim partnerjem, pri čemer je mnenje slednjega še posebej pomembno. Tu je treba omeniti še položaj vojaške in ekonomske moči. Kot že rečeno, lahko vojaški in ekonomski resursi generirajo tako trdo, kot tudi mehko moč. Pri ekonomski moči je včasih težko ločiti, kateri del politike predstavlja trdo in kateri mehko moč. Poglejmo si primer Turčije. Ta je uvedla zakonodajne spremembe na področju človekovih pravic in se na ta način zblížala z EU na ekonomskem področju. Pri tem pa se postavlja težko vprašanje, v kolikšni meri so te spremembe rezultat turških potreb po dostopu do evropskega trga, ter v

kolikšni meri je Turčijo privlačil uspešen ekonomski in politični sistem EU? Vojaški resursi lahko proizvedejo mehko moč na podoben način kot ekonomski. Diktatorji si velikokrat skušajo ustvariti mit nepremagljivosti, da bi s tem privlačili države s sorodnimi političnimi ureditvami in odvrnili potencialne nasprotnike od uporabe sile proti njim. Vojaške zmogljivosti so lahko vir privlačnosti, vojaškega sodelovanja in skupnih vojaških vaj, s čimer se lahko vzpostavi transnacionalna mreža, ki povečuje mehko moč določene države. V obratni smeri pa lahko neproporcionalnost uporabe vojaških sredstev, med vojno in po njej, povzroči padec legitimnosti glede uporabe sile. Učinkovitost ameriške invazije na Irak leta 2003 je lahko imela privlačni učinek na del iraške in tuje javnosti, vendar je bila mehka moč v nadaljevanju operacije spodkopana zaradi neučinkovitosti okupacije in slabega ravnanja z zaporniki. V obratni smeri pa so v primeru sanacij potresa na Haitiju leta 2010 ZDA, Kitajska in Brazilija z uporabo vojaških resursov povečale svojo mehko moč (Nye 2002, 8–12; Nye 2011, 81–85; Delo 2013, 10. december).

Kritiki označujejo koncept mehke moči kot eno izmed lepo zvenečih akademskih idej, ki se je v realnosti pokazala za neučinkovito. Trditev utemeljujejo z dejstvom, da se nobena oblika mehke moči ni zmožna zoperstaviti trdi vojaški moči. Čeprav je izraz relativno nov je vedenje, ki ga opisuje, mogoče zaznati že v preteklosti. Znan je komentar kitajskega taoističnega misleca Lao Tzuja, ki pravi, da ni uspešen tisti vladar, ki ga ljudstvo uboga, temveč tisti, za katerega ljudstvo komaj da ve da obstaja. Obstoj mehke moči potrjuje tudi realistična šola varnosti v mednarodnih odnosih. Britanski realist E. H. Carr je moč države v mednarodnih odnosih razdelil v tri kategorije: vojaško moč, ekonomsko moč in moč obvladovanja mnenj. Morgenthau uvršča med sredstva imperializma: vojaški, ekonomski in kulturni imperializem. Cilj slednjega je osvojitve misli in kontrola ljudi, kot instrumenta za spreminjanje odnosov moči med dvema državama. Mehka moč ni oblika liberalizma ali idealizma, temveč konkretna oblika moči ki služi doseganju zelenih ciljev. V 21. stoletju se mehke moči ne poslužujejo samo države, temveč tudi številni nedržavni akterji, kot so: korporacije, institucije, nevladne organizacije in teroristične organizacije (Morgenthau 1995, 152–155; Nye 2002, 8–12; Nye 2011, 81–85).

Oblikovanje vladnih strategij mehke moči je veliko težje kot se zdi na prvi pogled. Nasprotno kot pri uporabi trde moči, je pri mehki moči uspešnost bistveno bolj odvisna od ciljnega subjekta. Drugi problem je čas. Rezultati politik, ki vključujejo mehko moč, so pogosto vidni šele na daljši rok, kar povzroča nestrpnost politikov in javnosti. Tretji problem oblikovanja vladnih strategij je dejstvo, da mehka moč ni v celoti pod vladnim nadzorom. Vlada nadzoruje

državne politike, ne pa tudi kulturo in vrednote, ki so produkti civilne družbe. Uporaba mehke moči je nedvomno manj tvegana od vojaške ali ekonomske moči. Vendar jo je po drugi strani pogosto težko uporabiti, hitro se jo lahko izgubi in težko jo je ponovno spet vzpostaviti. Mehka moč je odvisna od kredibilnosti. Ko je vlada določene države zaznana kot manipulativna ali so njene informacije videne kot propaganda, se kredibilnost hitro izgubi. Za vsako vlado je ohranjanje kredibilnosti težka naloga, pri čemer je privlačnost veliko bolj pomembna od prisile. Najboljša propaganda je nepropaganda. Po drugi strani pa ne smemo preceniti učinka mehke moči, saj obstajajo položaji, v katerih je učinkovitost slednje lahko minimalna ali nična. Težko bi na primer trdili, da bo uporaba mehke moči privedla do rešitve vprašanja severnokorejskega jedrskega programa. Prav zaradi tovrstnih primerov nekateri kritiki koncepta mehke moči slednje sploh ne obravnavajo kot ene izmed oblik moči. Kljub temu pa ostaja mehka moč uspešnejše sredstvo od trde moči, kadar gre za promocijo človekovih pravic, demokracije in svobode. Demokratične politične ureditve, ki so jih sprejele evropske postsocialistične države po koncu hladne vojne, so v veliki meri produkt mehke moči, ki je temeljila na privlačnosti zahodne kulture, vrednot in legitimnosti zunanjih politik zahoda v očeh teh držav (Gergič 2009, 36–37; Nye 2011, 83).

8.1 VPLIV MEHKE MOČI NA VEDENJSKE VZORCE MEDNARODNIH SUBJEKTOV

Enako kot vojaški in ekonomski resursi, lahko tudi viri mehke moči vplivajo na ciljni subjekt v vseh treh okvirih moči v odnosih. Primerjavo uporabe mehke in trde moči v odnosih bomo ponazorili na primeru bilateralnega odnosa med Republiko Slovenijo (RS) in EU, v katerem bi EU želela zmanjšati zadolževanje RS. V okviru prvega vidika moči, bi EU na »trd način« skušala RS odvrniti od nadaljnjega zadolževanja z grožnjo prihoda evropske trojke. Po drugi strani pa bi za uresničitev enakega cilja lahko uporabila mehko moč in s pogovori skušala prepričati RS v spremembo njenih začetnih preferenc (nadaljevanje zadolževanja). V okviru drugega vidika moči, bi uporaba trde moči pomenila znižanje ugodnega kreditiranja. Z uporabo mehke moči, bi to lahko storila z izpostavljanjem problematike finančnega položaja v RS. To bi pomenilo padec kredibilnosti RS v očeh držav članic EU in posledično pripeljalo problematiko zadolževanja na vrh dnevnega reda v Sloveniji. Mehka moč tretjega vidika moči v odnosih predstavlja aktivnosti EU, s katerimi bi ta skušala doseči spremembo začetnih preferenc RS na način, da bi se Slovenija zavedala neugodnosti svojega nadaljnjega

zadolževanja. Na trd način bi EU spremembo vedenjskega vzorca Slovenije lahko dosegla tako, da bi uvedla sankcije za države, ki se nočejo odpovedati zadolževanju. Z drugimi besedami se spremembe vedenjskih vzorcev mednarodnih subjektov da doseči na oba načina, z uporabo trde ali mehke moči. Pri tem pa mehka moč predstavlja način, ki kot metodi uporablja prepričevanja in privlačnost. Uspeh izvajalca je vedno odvisen od sposobnosti ustvarjanja kredibilnosti in zaupanja ciljnega subjekta (Nye 2011, 90–92).

Privlačnost je lastnost, ki se nanaša na pridobivanje pozornosti in je v očeh določenega subjekta lahko pozitivna ali negativna. Psihologi trdijo, da privlačnost temelji na podobnostih. Po Aleksandru Vuvingu so tri ključne kvalitete, ki ustvarjajo privlačnost na nivoju držav: benignost, kompetentnost in karizmatičnost. Benignost se nanaša na odnos, ki ga ima izvajalec do ciljnega subjekta. Države, ki so v mednarodni skupnosti zaznane kot benigne, v drugih državah vzbujajo zaupanje, simpatijo in kredibilnost. Kompetentnost je lastnost, ki ustvarja občudovanje in spoštovanje. Karizma pa temelji na odnosu neke države do idealov, vrednot in vizij. Druge navdihuje z inspiracijo ter jih podzavestno sili v sledenje. Omenjene lastnosti so ključne za spremembo virov mehke moči v zelene rezultate. Posledice teh rezultatov pa so spremembe vedenjskih vzorcev mednarodnih subjektov. Brez benignosti, kompetentnosti in karizme lahko viri mehke moči škodijo državi, ki jih poseduje, čeprav se to razlikuje od primera do primera. Kar na primer eno državo privlači, lahko drugo odvrča. Hollywoodski filmi, ki svetu prikazujejo družbeno podobo samostojne ženske, so privlačni za zahodne države, kar pa ne velja za islamistične (Gergič 2009, 36–37; Nye 2011, 90–93).

Prepričevanje je tesno povezano s privlačnostjo. Gre za namensko uporabo argumentov, ki vplivajo na prepričanja in aktivnosti drugih. Pri tem ciljni državi ni obljubljeno plačilo ali kompenzacija. Prepričevanje skoraj vedno vključuje določeno stopnjo manipulacije, s poudarkom na določenem delu vsebine in prikrivanjem negativnih točk. Racionalni argumenti, ki se nanašajo na dejstva in prepričanja, skupaj z vplivom na čustva ciljnega subjekta ustvarjajo privlačnost slednjega. Določanje točk dnevnega reda neke države je ravno tako povezano s prepričevanjem. Argumenti, ki v očeh ciljnega subjekta veljajo za legitimne imajo tudi večjo prepričevalno moč. Prepričevanje poteka večinoma indirektno, preko masovnih medijev in le redko preko političnih elit. Za pridobitev legitimnosti igrajo pomembno vlogo tudi populacije tretjih držav. Prepričevanje slednjih poteka bolj na čustveni ravni in zgodbah, kot pa na uporabi logike. Zgodbe so še posebno pomembne pri izpostavljanju problemov na način, ki omogoča prepričevanje ciljnega subjekta. Sestavljene morajo biti tako, da do izraza

pridejo samo želeni in pomembni dejstva. Zgodbe, ki izpadejo preveč manipulativne in propagandne, hitro izgubijo prepričevalno moč (Withney 2008; Nye 2011, 90–93).

8.2 NEPOSREDNI IN POSREDNI MODEL UPORABE MEHKE MOČI

Mehko moč lahko uporabljamo na aktiven ali pasiven način. Včasih nam za to, da koga prepričamo, ni treba vložiti veliko napora. Vrednote znanega filmskega igralca se med njegovimi oboževalci širijo bliskovito, čeprav sam temu ne namenja veliko pozornosti. Omenjena privlačnost z minimalnimi vložki in maksimalnim rezultatom predstavlja primer pasivnega pristopa k uporabi mehke moči. Na drugi strani je za aktivni način uporabe mehke moči značilno, da se ciljni subjekt skuša privlačiti z različnimi sredstvi, kot so: javna diplomacija, oglaševanje, izmenjave in podpora. Glede učinka mehke moči na ciljni subjekt pa poznamo neposredni in posredni model vplivanja. Politične elite lahko na neposreden način privlači benignost, kompetenca ali karizmatičnost drugih državnih voditeljev. Tako je uspešnost Benita Mussolinija pri izvedbi državnega udara v Italiji vplivala na dejanja Adolfa Hitlerja, ki je leta 1923 na podoben način poskušal strmoglaviti Weimarsko republiko. Preko posrednega modela se vpliv na politične elite vrši indirektno, preko vpliva na javnost in tretje države. Pri tem se vpliv na tretje države lahko vrši direktno, z vplivom na politične elite ali pa indirektno, z vplivom na javnost tretjih držav. Bistvena lastnost posredne uporabe mehke moči je, da z vplivom na javnost ali tretje države ustvarja ugodno okolje za spreminjanje vedenjskih vzorcev mednarodnih subjektov. Okolje za spreminjanje vedenjskih vzorcev postane neugodno v trenutku, ko sta akter ali aktivnost, ki jih ta izvaja, zaznane kot odbijajoče ali prisilne (Withney 2008; Nye 2011, 94–95).

8.3 JAVNA DIPLOMACIJA KOT SREDSTVO MEHKE MOČI

Vojaška in ekonomska moč lahko spreminjata vedenjske vzorce mednarodnih subjektov na trd ali mehak način, nasprotno temu pa je javna diplomacija lahko le vir mehke moči. Javna diplomacija je sredstvo zunanje politike. Težave pri oblikovanju javne diplomacije so predvsem posledica prevelike količine informacij, kompleksnosti sodobnih informacijskih omrežij in menjav vlad v demokratičnih sistemih. V 21. stoletju prihaja do vedno večjega prenosa moči iz državnih akterjev na nedejavne. Moč je v informacijski dobi veliko manj

hierarhično porazdeljena, kar je tudi delna posledica pojava socialnih omrežij. Spreminjanje vedenjskih vzorcev mednarodnih subjektov je v informacijski dobi lažje doseči z atrakcijo in sodelovanjem, kot pa z ukazovanjem in prisilo. Za razliko od hladne vojne je v današnjih časih moč veliko bolj porazdeljena med državnimi in nedržavnimi akterji. Politiki niso več na vrhu hierarhične piramide temveč v krogu soodvisnosti z ostalimi akterji. Zaradi tega je dvosmerna komunikacija učinkovitejša od enosmernega ukazovanja. Vlada in njene politike lahko ustvarijo le del mehke moči. Velik vpliv na mehko moč imajo tudi tuji nevladni akterji, ki se nahajajo v državi ali izven nje. Ti akterji vplivajo na splošno javnost in politične elite v drugih državah ter tako soustvarjajo ugodno ali neugodno okolje za delovanje mehke moči (Nye 2011, 100–101; The Fletcher School 2014).

Klasična ali kabinetna diplomacija vključuje le komunikacijo med voditelji držav. Nasprotje temu predstavlja javna diplomacija. Tu ne gre le za komunikacijo med vladaми, temveč za vplivanje na politične elite drugih držav preko komunikacije z javnostmi teh držav. Prizadevanja, da bi vplivali na tuje javnosti, imajo dolge korenine. Tako so na primer ZDA med prvo svetovno vojno vplivale na svetovno javnost s hollywoodskimi filmi, ki so opravičevali njihovo vpletanje v vojno. V dvajsetih letih prejšnjega stoletja je radio postal prevladujoče sredstvo javne diplomacije. Radijsko tehnologijo so za propagandne filme uspešno izkoriščali totalitarni režimi. Oglaševanje ostaja pomembno tudi dandanes, vendar je njegova moč znatno upadla z razvojem interneta, ugodnim letalskim prometom, razvojem medvladnih institucij in transnacionalnih organizacij. Omenjen prenos moči iz države na številne druge nevladne akterje je naredil javno diplomacijo izjemno zahtevno. Mehka moč pa postaja vedno pomembnejše sredstvo nevladnih akterjev. Kljub temu države še vedno skušajo priti do mehke moči preko javne diplomacije. Slednja se v sodobnem svetu pojavlja v dveh oblikah. Prva je javna diplomacija kot orodje za propagando, trženje in komuniciranje. Drugi pojav javne diplomacije pa je omrežna diplomacija. Promocija privlačnih podob ni novost, vendar so se okoliščine za delovanje mehke moči dramatično spremenile. Ker je približno polovica vseh držav demokratičnih, je vplivanje na javno mnenje postalo enako pomembno, kot klasična diplomatska komunikacija med voditelji. (Nye 2011, 101–103; Najžar 2012, 29; The Fletcher School 2014).

V sodobnem svetu so informacije dostopne veliki večini posameznikov, poleg tega pa je tehnološki razvoj pripeljal do dramatičnega znižanja stroškov obdelave podatkov in oddajanja informacij. Posledica je prenasičenost z informacijami ali paradoks informacijskega obilja. Ko je posameznik preplavljen s tolikšnim številom podatkov, izgubi fokus. To se odraža tudi

na nivoju javnosti, saj prihaja zaradi ogromne količine informacij do upada javne pozornosti, ki je esencialna za delovanje mehke moči. Države med seboj tekmujejo za pozornost, ki je v takšnih okoliščinah direktno povezana z močjo. V okolju, kjer se države borijo za pozornost, je kredibilnost ključnega pomena in predstavlja vir mehke moči. V informacijskem svetu imajo največji vpliv tisti akterji, ki pri posredovanju informacij uspejo ohraniti jasnost svojih sporočil. Tekmovanje za kredibilnost se ne odvija le med državnimi vladami, temveč tudi z množičnimi mediji, različnimi korporacijami, nevladnimi organizacijami in omrežji znanstvenih skupnosti. Informacijska revolucija je močno vplivala na javno diplomacijo. Slednja ima v obdobju globalizacije raznolike vloge, ki delujejo širše od zunanjepolitičnih ciljev. Javna diplomacija skuša z mehko močjo približati kulturo in vrednote določene države ter tako omogočiti dosego zelenega cilja. Pri tem postaja komunikacija vedno bolj večplastna in večsmerna, saj morajo vladni komunikatorji upoštevati tudi nevladne akterje (Nye 2011, 104–105; Najžar 2012, 38–39; The Fletcher School 2014).

Javna diplomacija zajema poleg predstavljanja pozitivne podobe države tudi gradnjo dolgoročnih odnosov, ki ustvarjajo ugodno okolje za vladne politike. Mešanica direktnih vladnih informacij in dolgoročnih kulturnih odnosov se spreminja v okviru treh stopenj javne diplomacije. Prva stopnja predstavlja vsakodnevno komunikacijo, ki vključuje razlago notranje in zunanje politike, ter krizni menedžment. Zato je ena izmed ključnih lastnosti javne diplomacije hitrost odzivanja, ki ponuja takojšne odgovore na dvomljiva vprašanja. Ta stopnja se meri v urah, dnevih in tednih. Druga stopnja javne diplomacije je strateška komunikacija, ki ponuja različne vrste preprostih odgovorov na dogodke, podobno kot politična ali reklamna kampanja. V primerjavi s prvo, se ta stopnja odvija v daljšem časovnem obdobju (tedni, meseci, leta). Ta primer lahko razložimo s svetovnim nogometnim prvenstvom v Južni Afriki, kjer so ogromne državne izdatke opravičevali z zgodbo o »največji marketinški priložnosti vseh časov«. Primer prikazuje, kako javna diplomatska kampanja s planiranjem simboličnih dogodkov in komunikacij podpira izvajanje določene javne politike. Tretja stopnja javne diplomacije je razvoj trajnih, dolgoročnih odnosov s ključnimi državami. To poteka preko šolnin, študijskih izmenjav, izobraževanj, konferenc in dostopa do javnih medijev. Za izgradnjo tovrstnih odnosov so potrebna leta ali celo desetletja. Primer tretje faze javne diplomacije so študentske izmenjave med Turčijo in EU, kjer gre za vzajemno izgradnjo dolgoročnega odnosa (Nye 2011, 105–106; The Fletcher School 2014).

9 PAMETNA MOČ

Pametna moč (Smart Power) je kombinacija trde in mehke moči, pri čemer sta prisila in obljuba plačila poglavitni lastnosti trde moči, mehka moč pa temelji na prepričevanju in privlačnosti. Koncept pametne moči je leta 2004 razvil ameriški politolog Joseph S. Nye kot odgovor na napačno razumevanje definicije mehke moči. Slednja sama po sebi ni sposobna ustvariti učinkovite zunanje politike. Nye pametno moč opredeljuje kot sposobnost kombiniranja virov trde in mehke moči v uspešne strategije. V nasprotju z mehko močjo je koncept pametne moči deskriptiven in ocenjevalen. Mehka moč je lahko za državo pozitivna ali negativna, odvisno od konteksta in načina uporabe. Nasprotno temu, pametna moč vsebuje ocenjevanje že v sami definiciji – »kombiniranje virov trde in mehke moči v uspešne strategije«. Pametna moč je na voljo velikim in majhnim državam ter državnim in nedržavnim akterjem. Privlačnost le petmilijonske Norveške temelji na legitimnosti politik na področju mirovnih operacij in razvojne pomoči, po drugi strani pa svoje varnostne interese aktivno in učinkovito uresničuje v severnoatlantskem zavezništvu. Primer velike države je LRK, ki kot vzhajajoča ekonomska in vojaška sila samoiniciativno vlaga v mehko moč z namenom, da bi njena trda moč v očeh sosednjih držav izpadla manj zastrašujoča. Pametna moč cilja naravnost v srce problema transformacije virov moči v uspešne strategije. Kot že rečeno, prednost v absolutnem številu virov moči sama po sebi še ne zagotavlja uspeha. Uspešnost je odvisna od sposobnosti pretvorbe virov v želene rezultate. Trda in mehka moč se včasih podpirata, včasih spodbujata, zato je ključnega pomena »kontekstualna inteligenca«, ki omogoča usklajevanje obeh konceptov moči v različnih okoliščinah (Armitage in Nye v Grgič 2009, 65–66; Nye 2011, 22–24).

Bistvo koncepta pametne moči v 21. stoletju ni maksimiranje moči določene države ali vzdrževanja hegemonije, temveč formuliranje virov moči v uspešne strategije. Po pričevanju visokega uradnika ministrstva za zunanje zadeve (state departmenta) ZDA naj bi bil koncept v središču Obamove vizije zunanje politike. State department vidi koncept pametne moči kot inteligentno integracijo in povezovanje diplomacije, obrambe, razvoja ter drugih sredstev trde in mehke moči. Ker je izraz v politiki uvedla Obamova administracija, so številni kritiki mnenja, da je koncept primeren le za ZDA. Nasprotno temu je koncept uporaben tudi za druge, manjše države, ter v analitične namene. Obstoj manjših držav pogosto temelji na uporabi pametnih strategij. Singapur je v preteklosti veliko vlagal v svoje oborožene sile, da bi se z majhno, a učinkovito vojaško silo zdel neprebavljiv potencialnim sovražnikom. Vendar je

poleg učinkovitih obrambnih sil svojo strategijo kombiniral tudi z aktivnim sponzoriranjem diplomatskih aktivnosti v okviru društva jugovzhodnih azijskih držav ter z vlaganji v svoje univerze, ki so tako postale središče nevladnega povezovanja v regiji. V Evropi je obramba Švice dolgo temeljila na učinkovitem dopolnjevanju obvezniške vojske in hribovitega alpskega terena, po drugi strani pa je za druge postala privlačna preko bančništva, trgovine in kulturnega povezovanja. Tudi socialistična Jugoslavija je, učinkovito kombinirala mehko in trdo moč v obdobju hladne vojne, če seveda odmislimo ekonomske in notranjepolitične probleme ter dejstvo da je na koncu razpadla. SFRJ je svojo strategijo bazirala na relativno močni vojaški sili in učinkovito vodeni diplomaciji med vzhodom in zahodom, ki ji je preko društva neuvrščenih prinesla izrazite ekonomske koristi. Poleg tega, da je pametna moč primerna za majhne in velike države, obstaja tudi določena korelacija med pametnimi strategijami in rastočimi državami. LRK je pod vodstvom Mao Cetunga izgradila svojo vojaško moč, hkrati pa je pridobivala zaveznike z uporabo mehke komponente maoistične revolucionarne doktrine in v okviru solidarnosti do tretjega sveta. Po izčrpanju Maove strategije v sedemdesetih letih, so se politični voditelji posvetili tržnim mehanizmom za spodbujanje gospodarskega razvoja. Leta 2007 je predsednik Hu poudaril pomembnost razvoja mehke moči, kar je za državo v izrazitem vojaškem in gospodarskem razvoju nedvomno pametna odločitev. Kitajska v zadnjih letih intenzivno vlaga v mehko moč in s tem poskuša izničiti negativne učinke hitrega porasta trde moči. Z mehko močjo poskuša zmanjšati strah in napetosti, ki bi lahko nastale v regiji, kot posledica njenega hitrega vojaškega in gospodarskega razvoja. Pametne strategije je mogoče zaslediti tudi v starejših obdobjih človeške zgodovine. Rimski imperij je največji obseg dosegel s strategijo, ki je temeljila na kombinaciji prisile in privlačnosti, saj je prebivalstvu osvojenih ozemelj omogočala vključitev v rimsko družbo s pridobitvijo rimskega državljanstva. Viktorijanska Britanija je imperialistične težnje utemeljevala s kulturo, ter tako privlačila elite iz celotnega imperija. Zaradi lojalnosti elit, ki jih je privlačila britanska kultura, je bilo nadzorovanje imperija lažje in manj obremenjujoče za britansko vojsko. Sčasoma je zaradi vzpona nacionalizmov v kolonijah mehka moč začela vpadati. Sledila je ustanovitev commonwealtha, katerega namen je bila ohranitev ostankov mehke moči v obdobju post kolonializma (Nye 1991, 52–54; Nye 2003, 18–22; Armitage in Nye v Grgič 2009, 66–67; Nye 2011, 207–2012).

Pametna moč se nanaša na področje t. i. velike strategije. Slednja predstavlja skupek teorij ali vizij varnosti, dobrobiti in identitete določene države ter mora biti prilagodljiva glede na spremembe v okolju. Preveč rigidne strategije so neproduktivne. Strategija ne zajema le

vladnega načrtovanja, temveč je uporabna na vseh nivojih odločanja. Pri načrtovanju pametne strategije, je »kontekstualna inteligenca« pomembnejša od formulaciji in sloganov, saj omogoča natančno ocenjevanje trendov moči in predvidevanja prihodnosti. Strokovnjaki, akademiki in politiki pogosto napačno ocenjujejo položaj ZDA v svetu. Pred dvajsetimi leti je na primer veljalo splošno prepričanje, da so ZDA v zatonu zaradi prekomerne ekspanzije v drugi polovici 20. stoletja. Kmalu za tem je prišlo do razpada Sovjetske zveze, ZDA so postale zmagovalce hladne vojne in zdelo se je, da je svet postal unipolaren. Nekateri opazovalci so celo trdili, da so ZDA tako močne, da lahko določajo kaj je prav in druge države jim morajo brez besed slediti. Tako imenovani »novi unilateralizem« je z utvaro o svetovni prevladi močno vplival na Bushevo administracijo pred 11. 9. 2001. Po terorističnem šoku je sledila »Buševa doktrina« preventivne vojne in prisilne demokratizacije. »Novi unilateralizem« se je izkazal kot napačna vizija in je temeljil na globokem nerazumevanju narave moči v svetovni politiki. Pomanjkanje »kontekstualne inteligence« je pripeljalo do zmotnih zaključkov, da bo premoč v smislu virov proizvedla želene rezultate (Nye 2003, 12–14; Armitage in Nye v Grgič 2009, 66–67; Nye 2011, 2012–2013).

Nye primerja aktualno svetovno politiko s tridimenzionalno partijo šaha. V tej igri je meddržavna vojaška moč močno skoncentrirana v ZDA. Mednarodna ekonomska moč je multipolarno porazdeljena med EU, ZDA, Japonsko in državami BRIC. Moč nad transnacionalnimi problemi, kot so podnebne spremembe, organiziran kriminal, terorizem in pandemije, pa je enakomerno globalno porazdeljena. Ocenjevanje porazdelitve virov med različnimi akterji je spreminjajoče glede na različne dimenzije moči. Sveta ni mogoče opredeliti kot unipolarnega, multipolarnega ali kaotičnega, saj je v resnici kombinacija vsega tega. Za pametno strategijo je torej ključna sposobnost soočanja z različnimi distribucijami moči v različnih domenah ter sposobnost ustvarjanja kompromisov med njimi. Na tej točki postane razumevanje sveta, skozi strogo liberalističen ali realističen pogled, nesmiselno. »Kontekstualna inteligenca« zahteva širši pogled na dogajanje v mednarodni skupnosti. »Liberalni realizem«, kot sinteza dveh teorij varnosti v mednarodnih odnosih, ponuja bolj pragmatičen pogled na različne aspekte moči v politiki ter omogoča integracijo različnih pogledov v enotno strategijo. Kdor se v tovrstnem okolju osredotoča na samo eno domeno moči in zanemara druge, je na dolgi rok zagotovo poraženec. Glede vojaške moči je ključnega pomena sposobnost ustvarjanja zavezništva in balansiranja vojaške moči. Kljub temu pa ima vojaška moč le malo vpliva na druge dimenzije moči, ki zajemajo nedržavne akterje in transnacionalne grožnje. Za učinkovito soočanje z globalnimi grožnjami je treba

vzpostaviti sodelovanje na nadnacionalni ravni in v okviru mednarodnih institucij (Nye 2011, 213–214).

10 DIFUZIJA MOČI IN INFORMACIJSKA REVOLUCIJA

Za svetovne sile 21. stoletja je pretvorba tradicionalnih virov moči v zelene rezultate manj uspešna kot je bila v preteklosti. Globalna politika, na katero so nekoč vplivale le velike države, zdaj vključuje tudi manjše države in nevladne akterje. Sodobna difuzija moči je posledica ekonomske soodvisnosti akterjev, razvoja in hitrosti tehnologije, pojava transnacionalnih akterjev, nacionalizmov v t. i. »šibkih« državah in spreminjajočih političnih izzivov. Ekonomska soodvisnost se je močno povečala kot posledica novih komunikacijskih tehnologij in novih tehnologij transporta. Razvoj transnacionalnih korporacij, ki prenašajo ekonomske aktivnosti preko meja držav in vedno nižji stroški transporta pa so spremenili podobo globalnega trga. (Nye 1991, 182–183; Nye 2011, 114).

Pojav transnacionalnih akterjev omejuje države pri zasledovanju njihovih nacionalnih interesov. Investicije, ki gredo preko meja nacionalnih držav, sooblikujejo nove in spreminjajo razmerje do obstoječih interesov. Države morajo tako poleg svojih prioritiet upoštevati tudi prioritete nevladnih akterjev, od katerih so posredno odvisne. Glavni problem difuzije moči niso države kot take, temveč način, kako delujejo. Kontradikcije med državo in privatnim sektorjem potekajo sočasno, saj državna podjetja sobivajo in tekmujejo z multinacionalnimi korporacijami. Politika postaja posledično bolj spremenljiva in manj samozadostna ter mora upoštevati globalne ekonomske dejavnike. V svetu, ki je globalno soodvisen, je politični dnevni red vlad širši in vključuje množico drugih akterjev. Poleg ekonomskih transnacionalnih akterjev se moč prenaša tudi na transnacionalne teroristične organizacije in privatna vojaška podjetja. Primer teroristične organizacije je Al Kaida, ki svoje celice prepleta po celem svetu. T. i. privatizacija vojne pa na vojaško področje poleg držav umešča tudi privatna vojaška podjetja. V Iraku so na primer ZDA razmeroma velik del vojaških operacij zaupale privatnemu vojaškemu podjetju Blackwater (Nye 1991, 182–183; Nye 2011, 114).

V obdobju globalizacije ostajajo države še vedno glavni, a ne edini akterji v mednarodni skupnosti, saj si oblikovanje svetovne politike delijo s številnimi nevladnimi in transnacionalnimi igralci. Velika večina svetovne populacije ima dostop do informacij, ki so sinonim moči v sodobnem svetu. Posledica tega so državni napor za ohranitev nadzora nad informacijskimi tokovi. Informacijska revolucija, ki temelji na hitrem tehnološkem napredku iz področja komunikacij, računalnikov in programskih oprem, je pripeljala do znižanja stroškov procesiranja in prenosa podatkov. Informacije so pogosto ključni vir moči, kar

neposredno vpliva na vertikalno širjenje moči iz državne na privatno sfero. To omogoča posameznikom in privatnim organizacijam, da v okviru različnih nevladnih organizacij, korporacij ali celo terorističnih organizacij vplivajo na svetovno politiko. Razpršitev informacij pomeni, da bo v prihodnosti moč širše porazdeljena. Tako si bodo morali politiki oder deliti s številnimi drugimi svetovnimi akterji. V osnovi naj bi informacijska revolucija koristila majhnim državam in nevladnim akterjem zaradi znižanja stroškov vstopa na svetovna tržišča. Vendar to ne velja v celoti, saj nekateri aspekti informacijske revolucije koristijo tudi velikim državam. Čeprav razmnoževanje obstoječih informacij ne povzroča večjih stroškov, zahtevata zbiranje in produkcija novih informacij večja vlaganja, ki jih premorejo le večje in gospodarsko razvite države. Ravno nove informacije pa ustvarjajo dodano vrednost in povečujejo moč (Nye 1991, 185–186; Nye 2011, 116–118; Svete in drugi 2011, 159–160).

Vojaška moč ostaja pomembna dimenzija globalne politike tudi v 21. stoletju. Informacijske tehnologije so na vojaškem področju kot dvorezen meč, ki koristi tako majhnim kot tudi velikim državam. Majhnim državam in nevladnim akterjem koristi predvsem to, da so prej drage vojaške tehnologije zdaj bolj dostopne na trgu, kar posledično povečuje ranljivost velikih držav. Danes lahko vsak uporablja GPS, ki je bil v osnovi ustvarjen za potrebe ameriške vojske. Navigacijski sistemi, ki so dostopni vsem, dajejo prednost teroristični asimetriji in povečujejo ranljivost tehnološko bolj razvitih držav. Informacijska revolucija koristi tudi nevladnim organizacijam, kot je na primer Wikileaks, saj omogoča širjenje občutljivih informacij, ki lahko dodatno zapletejo vojaška posredovanja. Po drugi strani pa so glavne prednosti velikih držav satelitski senzorji, direktno oglaševanje, visoko hitrostni računalniki in ostale programske opreme, ki povečujejo sposobnost zbiranja, razvrščanja, procesiranja, posredovanja in širjenja informacij globalnega pomena. Ta omrežja vojaškega sistema pomenijo veliko prednost kot tudi ranljivost. Posedovanje sofisticiranega sistema nam ne daje prednosti pred drugimi, saj je ključnega pomena sposobnost integracije več sistemov v enega t. i. sistema sistemov. Na tem področju lahko najmanjša napaka pomeni povečanje ranljivosti, velike države pa imajo še vedno prednost glede absolutnega števila virov moči (Nye 1991, 185–186; Nye 2011, 116–118; Svete in drugi 2011, 159–160).

11 ZAKLJUČEK

Nyev koncept pametne moči je nastal kot posledica ameriške zunanje politike, ki je v preteklosti (pre)večkrat temeljila na uporabi sile. Čeprav se je strategija pametne moči razvila kot posledica delovanja ZDA, pa to še ne pomeni, da ni uporabna za manjše države in druge nevladne akterje. V diplomskem delu je navedenih veliko primerov majhnih držav, ki so uspešno oblikovale pametne strategije. Z zgodovinske perspektive je jasno, da kombiniranje trde in mehke moči še zdaleč ni novost. Že od antike so številni imperiji prisilno vojaško moč dopolnjevali s privlačnostjo, le da koncepta niso poimenovali tako kot mi. Strategija pametne moči je široko zastavljena, saj ob primerni kontekstualizaciji omogoča katerokoli kombinacijo sredstev trde in mehke moči. Zaradi velikega manevrskega prostora, ki ga pušča oblikovalcu strategije, je primerna za različne akterje mednarodne skupnosti. Cilj pametne strategije je doseganje zelenih rezultatov po najoptimalnejši poti.

S trdo in mehko močjo se lahko vpliva na vedenjske vzorce mednarodnih subjektov v okviru vseh treh vidikov moči v odnosih. Ekonomska in vojaška moč lahko vplivata na vedenjske vzorce mednarodnih subjektov tako s prisilo, kot tudi s privlačnostjo. Za razliko od trde, pa lahko mehka moč mednarodne subjekte le privlači ali skuša doseči spremembo njihovega vedenja s prepričevanjem. Nasprotno virom mehke moči, lahko viri ekonomske in vojaške moči generirajo tako trdo kot tudi mehko moč. Vojaška in ekonomska moč imata sposobnost vplivanja na začetne preference ciljnega subjekta z ukazovanjem, kar pa ne velja za mehko. Vojaški, ekonomski in mehki moči je skupno, da lahko spreminjajo in usmerjajo državne tematike ter sooblikujejo začetne preference ciljnih subjektov. Ravno zadnja sposobnost velja za najbolj učinkovito, saj na začetne preference vpliva, ne da bi se »žrtev« tega zavedala. Takšen vpliv je tudi izjemno težko dokazati.

Bistvo moči v mednarodnih odnosih je sposobnost vplivanja na druge tako, da njihovo vedenje ustreza našim prioritetam. Zgodovina je pokazala, da se nacionalnih interesov v sodobnem svetu ne da doseči le z uporabo trde moči. Z vojaško silo lahko sicer osvojimo sovražnikovo ozemlje, vendar ga v nadaljevanju ne moremo nadzorovati. Velika dostopnost znanj, tehnologij in informacij omogoča šibkejšim državam in akterjem učinkovito asimetrično kljubovanje konvencionalni vojaški sili. Poleg tega nam osvojitve določenega ozemlja nalaga odgovornost in skrb za varnost ter preživetje tamkajšnjega prebivalstva. Iz svetovne varnostne perspektive predstavlja ekonomsko ali vojaško uničenje določene države le dodaten vir ogrožanja regionalne varnosti. Iz tega sledi, da nam uporaba vojaške sile kot

edinega sredstva za doseg cilja, ne zagotavlja uspešnosti. Skozi stoletja je družbeno-materialni razvoj povečeval interakcije med civilizacijami. Informacijska revolucija in pospešena globalizacija, ki ji je sledila, sta svet pripeljali v položaj kompleksne soodvisnosti. Le-ta je najbolj vidna na ekonomskem področju, saj so gospodarstva držav povezana do te točke, da se posledice regionalnih gospodarskih sprememb čutijo po celem svetu. Vojaški napad na eno državo vključuje tudi uničenje gospodarstva te države. Vendar so zaradi ekonomske soodvisnosti oportunitetni stroški vojne previsoki v primerjavi s koristmi, ki jih ima država od ekonomske interakcije s potencialno nasprotnico. To potrjuje liberalistično teorijo varnosti v mednarodnih odnosih. Za neko državo je ustvarjenje ekonomskih asimetrij optimalno, saj povzroča odvisnost preostalih držav od njenega gospodarstva. Alternativa trdih moči je uporaba mehke moči. Pri tem pa je treba poudariti, da ni mogoče priti do želenih učinkov mehke moči brez posedovanja vsaj minimalnih virov trde moči. Podobno kot posedovanje jedrskega orožja nam tudi posedovanje virov vojaške ali ekonomske moči zagotovi večji vpliv na svetovno politiko. Kljub temu pa omogoča bliskovito širjenje informacij v obdobju globalizacije bolj prefinjeno vplivanje na človekovo vedenje ter posledično na vedenje držav. Viri mehke moči omogočajo vplivanje na vedenjske vzorce mednarodnih subjektov brez uporabe sile. V svetovni politiki je vedno bolj opazen trend povečevanja privlačnosti javne podobe politikov, kar potrjuje zavedanje o pomembnosti mehke moči, pri doseganju zunanjepolitičnih ciljev. Ney omenja, da je za delovanje pametne strategije poleg dobrega načrtovanja ključna vloga poštenih in sposobnih politikov. Trditev je smiselna, saj je za uspešnost pametne strategije zelo pomembno razlikovanje med kratkoročnim in dolgoročnim uspehom. Po realistični teoriji so države v preteklosti sledile svojim kratkoročnim, egoističnim interesom, ki so se velikokrat pokazali vsaj za neoptimalne, če ne škodljive. Samo pogledimo primer nacistične Nemčije. Egoistični interes, ki je obljubljal povečanje ozemlja, poceni delovno silo in dominanten položaj Nemcev v svetovni družbi se je z golo uporabo vojaške moči sprevrgel v katastrofo, ki je škodila celotnemu svetu vključno z Nemčijo. Nacionalizmi, ki vključujejo zgolj interese določene nacije, so na dolgi rok vedno neuspešni, saj si v mednarodni skupnosti nakopajo preveč sovražnikov. Človeška narava nas sili v izbiro lažjih poti, ki pa na dolgi rok niso vedno optimalne. Za uspešnost pametne strategije mora biti politično vodstvo sposobno razlikovati dolgoročne optimalne interese od kratkoročnih egoističnih, ki na prvi pogled ponujajo preprostejšo rešitev. Pri tem igrajo pomembno vlogo vrednote. Politiki se morajo vprašati, ali je pomembnejša kratkoročna ekonomska korist ali dolgoročna državna in svetovna varnost? Če je odgovor varnost, potem pametna moč ponuja tekmovanje med državami na bolj civilizirani ravni, ki manj ogroža

mednarodni mir in varnost ter kolikor se da, izključuje uporabo trde vojaške moči. Blagostanje ljudi je odvisno od varnosti, poleg tega pa vojaški napori državo tudi ekonomsko izmučijo. S temi trditvami lahko pritrtilno odgovorim na zastavljeno raziskovalno vprašanje, saj uporaba strategije pametne moči omogoča uspešnejše uresničevanje nacionalnih interesov držav ter zmanjšuje ogrožanje mednarodnega miru in varnosti s strani držav. Pri tem se pojavlja ključno vprašanje, kaj pomeni uspešnejše uresničevanje nacionalnih interesov? To pomeni doseganje realno postavljenih ciljev, ki niso le produkt želja vladnih elit določene države, temveč vključujejo tudi širšo »kontekstualno inteligenco«. Doseganje realnih ciljev vključuje oceno virov moči lastne države, oceno okolja na katerega želimo vplivati, upoštevanje interesov drugih držav ter iskanje kompromisov med našimi interesi in interesi drugih držav. Mednarodna varnost sega čez meje nacionalno-varnostnih sistemov. Po drugi strani pa grožnja mednarodni varnosti predstavlja ravno neusklajenost nacionalnih interesov držav. To pomeni, da je zagotavljanje varnosti na nadsocijalni ravni odvisno od sodelovanja in usklajevanja velikega števila akterjev z različnimi interesi. Rast svetovnega prebivalstva in omejenost naravnih virov sta potencialna generatorja varnostnih groženj v prihodnosti. Države bodo morale svoje nacionalne interese oblikovati širše, tako da bodo ti upoštevali tudi interese drugih držav in ostalih nevladnih akterjev. Zaradi naraščajoče varnostne in ekonomske soodvisnosti bo skrb za regionalne in svetovne interese neposredno povezana z lastnimi, državnimi interesi.

Sodobne grožnje imajo globalne razsežnosti, boj proti njim pa zahteva sodelovanje med različnimi akterji mednarodne skupnosti. Poleg tega je kljubovanje sodobnim grožnjam neuspešno brez kombiniranja različnih virov moči. Grožnje, kot so globalno segrevanje, širitev nalezljivih bolezní, globalni terorizem, gospodarske krize, organiziran kriminal, ilegalne migracije in širjenje orožja za množično uničenje, zahtevajo tako sodelovanje med državami v horizontalni smeri kot tudi sodelovanje med različnimi nivoji odločanja v vertikalni smeri. Osnova boja proti terorizmu je integracija vojaških kapacitet, obveščevalne dejavnosti in diplomacije. Poglejmo primer ameriške razglasitve vojne proti globalnemu terorizmu in invazije na t. i. utrdbo terorizma v Afganistanu. Prvi korak invazije je predstavljala javna diplomacija, s katero so ZDA skušale utemeljiti ali upravičiti razloge za posredovanje pred svetovno javnostjo, šele nato je sledila uporaba vojaške sile. Težko je določiti, v kolikšni meri je okupacija Afganistana pripomogla k uspešnosti vojne proti globalnemu terorizmu. Vseeno pa je postalo jasno, da je predpogoj za soočanje z novimi varnostnimi grožnjami, kot je globalni terorizem, oblikovanje strategije, ki vključuje elemente

trde in mehke moči. Uspešnost boja proti terorizmu je odvisna od sodelovanja drugih držav po svetu, pozornost teh pa je treba pridobiti s privlačnostjo ali prepričevanjem. Treba je imeti zgodbo, ki države povezuje na podlagi skupne ogroženosti. Povezovanje na podlagi skupnih groženj pa zahteva širše državne interese, ki ne povzročajo prevelikih trenj med bodočimi zavezniki. Če gremo še globlje, omogoča uporaba mehke moči vplivanje na preference ljudi brez uporabe sile ter je učinkovito sredstvo za boj proti nadnacionalnim grožnjam, kjer je uporaba trde moči večinoma škodljiva. Oblikovanje pametne strategije se zdi učinkovita rešitev, saj vključuje različna področja trde in mehke moči.

12 LITERATURA

1. Baldwin, David A. 1985. *Economic Statecraft*. Princeton: Princeton University Press
2. Cohen, Saul Bernard. 2003. *Geopolitics of the world system*. United states of America: Rowman & Littlefield.
3. Kramžar, Barbara. 2013. Doma v svetu: »Mehka« in »trda« moč v digitalnem svetu. *Delo*, 10. December. Dostopno prek: <http://www.delo.si/mnenja/blog/doma-v-svetu-mehka-in-trda-moc-v-digitalnem-svetu.html> (15. avgust 2014).
4. *Dnevnik*. 2006. Stroški vojne v Afganistanu in Iraku precej nad ocenami (12. julij). Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/svet/83097> (15. avgust 2014).
5. Esih, Uroš. 2006. *Teorije mednarodnih odnosov: Teoretske razprave, ki so oblikovale disciplino mednarodnih odnosov*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
6. Furlan, Branimir, Davorin Rečnik, Rudi Vrabič, Vasilije Maraš, Janez Cerkovnik, Branko Špur, Miloš Šonc, Marjan Tušak, Marijan Ivanuša, Boris Gorjup, Martin Kojadin, Kamil Lasič in Marko Unger. 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: PDRIU.
7. Grgič, Jasna. 2009. *Pametna moč kot zunanjepolitična strategija ZDA*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
8. Hufbauer, Gary Clyde, Jeffrey J. Schott, Kimberly Ann Elliott. 1990. *Economic Sanctions Reconsidered: History and Current Policy*. Washington, DC: Institute for International Economics.
9. Keohane, Robert in Joseph S. Nye. 1977. *Power and Interdependence*. United states of America: Little, Brown & Company.
10. Liang, Qiao in Wang Xiangsui. 1999. *Unrestricted Warfare*. Peking: PLA Literature and Arts Publishing House.
11. Malešič, Marjan. 2006. *Varnost v postmoderni družbi*. Ljubljana: FDV.
12. --- 2013. *Ekonomске sankcije: Rešitev problemov v mednarodni skupnosti ali problem?*. Ljubljana: FDV.
13. Morgenthau, Hans. 1995. *Politika med narodi: Borba za moč in mir*. Ljubljana: DZS.
14. Najžar, Uroš. 2012. *Uporaba družabnih omrežij v javni diplomaciji – prednosti in slabosti (študije primerov)*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
15. Nye, Joseph S. 1991. *Bound to lead: The changing nature of American power*. United States of America: Basic books.
16. --- 2002. *The paradox of American power: Why the world's only superpower can't go it alone*. New York: Oxford University Press.

17. --- 2011. *The future of power*. United states of America: Publicaffairs.
18. Office of the United states Trade Representative. 2014. *The People's republic of China*. Dostopno prek: <http://www.ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china> (28. julij 2014).
19. SIPRI Yearbook. 2012. *Military expenditure*. Dostopno prek: <http://www.sipri.org/yearbook/2012/04> (11. avgust 2014).
20. Statistični urad RS. 2014. *Svetovni dan prebivalstva 2014*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=6376 (20. Avgust 2014).
21. Svete, Uroš, Damijan Guštin in Damir Črnčec. 2011. *Asimetrija in nacionalna varnost: Od zgodovinskih izkušenj do sodobnih izzivov*. Ljubljana: Boris Knific.
22. Times.Si. 2012. *Privatizacija vojne – Zasebna vojaško-varnostna industrija obrača vse več milijard*. Dostopno prek: <http://www.times.si/svet/privatizacija-vojne-zasebna-vojasko-varnostna-industrija-obraca-vse-vec-milijard--NONE-cb3f930b3d.html> (10. avgust 2014).
23. *Ustanovna listina Združenih narodov*. 1945. Ur. l. RS 2/2014. Dostopno prek: http://www.uradni-list.si/_pdf/2014/Mp/m2014002.pdf#!/m2014002-pdf (13. avgust 2014).
24. The Fletcher School. 2014. Dostopno prek: <http://fletcher.tufts.edu/Murrow/Diplomacy> (20. avgust 2014).
25. Whitney, Joel. 2008. How Soft is Smart. *Guernica: A Magazine of Art and Politics*, 8. oktober. Dostopno prek: http://www.guernicamag.com/interviews/777/how_soft_is_smart_1/ (8. avgust 2014).